149 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 7 ՅՈՒԼԻՍԻ

ԹԻՖԼԻՍԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին։

Յուլիսի մէկից մինչև տարւայ վերջը արժէ 6 ռուբլի։

ՓՈԽ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԵ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Հասցէի փոփոխման համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և նամականիշ) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 7 ՅՈՒԼԻՍԻ № 149

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊԷԿ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողին (պետիտ) 15 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 15 կոպ.։

ԱՆԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 8—2 ժամը, գրասենեակը 9—2 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ ժ. 2-ից մինչև 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція газеты „Оризонъ", Сололакская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57
Հասցէ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horison".

ՕՐՈՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արեւմտեան ճակատում յուլիսի 3-ի յաղթութեան հետեւանքով Ստոխոդի(?) Լիպայի ձախ ափի ամբողջ տարածութիւնը մաքրւած է թշնամուց, որը նահանջ է անել մեծ անկարգութեամբ։

Կովկասեան ճակատում ռուսներն իրենց աջ թեւի վրայ, չնչաւոր առաջ անցնելով, տապալել են թշնամուն ձիւնամած լեռնագագաթներից և նորից գերի են վերցրել 34 սպայ և 608 ասկեար։ Բաբերդի մօտ խլւած է թիւրքական մի դրօշակ։

Ֆրանսիական ճակատում բրիտանացիները Սոմմի հիւսիսային կողմը յուլիսի 4-ին նոր աջողութիւն են ձեռք բերել գրոհով վերցնելով գերմանական դիրքերի երկրորդ գիծը 1400 մետր տարածութեամբ։ Գրաււած են և ամրացրած դիրքեր. վերցւած են նոր գերիներ։

Ֆրանսիայում ռուսական նոր զօրք է ափ հանւած Բրեստում։

Իտալական ճակատում յետ են մղւած աւստրիացիների կատաղի յարձակումները։

Ալինա Եսայեան և Հեղինէ Գաբրիէլեան Սալամբէկեանները, խորը վշտով յայտնում են թանկագին և անմոռանալի եղբօր և հօրեղբօր ճարտարապետ

Միխայէլ Եսայեան Սալամբէկեանի

մահը, որը տեղի ունեցաւ յուլիսի 3-ին, առ. ժ. 10-ին։ Աճիւնը Վանքի ամփոփւում յուլիսի 7-ին, երեկ. 7½-ին։ Յուղարկաւորութիւնը ուրբաթ, յուլիսի 8-ին Վանքի մայր եկեղեցուց Խոջիվանքի գերեզմանատունը։
929 Պատարագի սկիզբը առ. ժ. 10½-ին։ 1—1

ԹԻՖԼԻՍ ՔԱՂԱՔԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԻՆ

Քաղաքացիներ!

Մեր քաղաքի բնակչութեան մի մասը երկրորդ օրն է ահա, պատճառելով թանգութիւնը, կոտրում է խանութները և թալանում ապրանքները։ Այսպիսի միջոցներով ոչ մի կերպ չի կարելի կռւել թանգութեան դէմ. ամեն մի պոգրոմ քստմնելի թալան ու բռնութիւն է, որ անթոյլատրելի է ամեն մի քաղաքացու համար՝ ինչ դրութեան մէջ էլ որ լինի նա։ Դուման խնդրում է քաղաքի բնակչութիւնը դադարեցնել այդ բռնութիւնը.— դա ձեռնտու է միայն մեր թշնամիներին, որոնք այդ բանը կը նկատեն իբրև մեր թուլութիւն ...ակի թիկունքին։ Կռւենք թանգութեան դէմ միայն ուրիշ միջոցներով—տակաւոր, կենսամթերքներ հասցնելով, շահագործողների դէմ կռւելով և չմոռանանք, որ թիկունքում տեղի ունեցող յուզումները մեր զօրքերին զրկում են հոգեկան անդորրութիւնից ճակատում և խանգարում են օգնութիւն հասցնելու մեր բանակին։

Թիֆլիսի քաղաքագլուխ՝ Ա. Խատիսեան
1—1

...յուլիսի 1916 թ.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՐ

ԵՂԲ. ԵՖԻՄՈՎՆԵՐԻ ՑԻՐԿԸ

Միքայէլեան պրոսպ., Մուշտայիդի մօտ, սեփակ. ամառային շէնք։

Շէնքը ծածկւած է արտասահմանեան անթափանց բրեզենտով։

Հինգշաբթի, յուլիսի 7-ին, կը տրւի հսկայական ներկայացում, որին կը մասնակցեն աչքի ընկնող արտիստ-արտիստուհիներ, կինեմատոգրաֆիական էկսցենտրիկներ ... ԲՈԲԻ և հնդկական փղերի գասարօրները ... յայտնի մանուկ-դերասան վերջին օրերն են։

ԱԶԴ.—Գալիս են յայտնի բելգիացի հինգ ԿԼՈՒՆՆԵՐ.

Համաշխարհային ըմբշամարտի 21-րդ օրն է՝ մասնակցութեամբ յայտնի ըմբիշ, համաշխարհային չեմպիոն, լեհական թագաւոր ԻՒԱՆ ԶԱՅԿԻՆԻ և ԲՈՒԼԻ,

Այսօր կը մենամարտեն հինգ զոյգ։ 930 1—1

...—Գալիս են համաշխարհային յայտնի նոր չեմպիոններ։

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

...յայտնում է ի գիտութիւն ընկերութեան պ. պ. անդամների, որ հինգշաբթի, յուլիսի 7-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, ընկերութեան բնակարանում (Сололакская, 20) նշանակւած է ընկերութեան

Տարեկան ընդհանուր ժողովը

Օրակարգի խնդիրներն են.

1) Ընտրութիւն ընկերութեան նոր անդամների.
2) Ընտրութիւն պատւաւոր անդամի.
3) Հաշւետւութիւն և զեկուցում 1915—16 թ. թատրոնաշրջանի.
4) Զեկուցում վերստուգիչ յանձնաժողովի.
5) Նախահաշիւ 1916—17 թ. թատրոնաշրջանի.
6) Զեկուցում մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի.
7) Ընտրութիւններ՝ ա) Խորհրդի երեք անդամի (հերթով հեռացող պ. պ. Լ. Մանթաշեանի, Ա. Խատիսեանի և Յ. Զմշկեանի փոխարէն) և երեք փոխանդամի, բ) Մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի 7 անդամի և 3 փոխանդամի և գ) Վերստուգիչ յանձնաժողովի 3 անդամի և 2 փոխանդամի. 1031 2—2
8) Ընթացիկ հարցեր։

Ելեկտրո- „Լ Ի Ր Ա" Թատրոն

Այսօր նոր գեղարւեստական ծրագիր

ՔԱՐԱՀԱՆՔԵՐ

Տեսարան

ԿՈՅՐ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐԸ

Ուժեղ դրամա, 4 մասից, ըստ Պիէր Օալի վէպի

ԼԻՒԴՄԻԼԱՆ ՄՈԴԻՍՏ

Ուժեղ կոմիկական

933 0—83

ԲԺԻՇԿ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւն, առանձնապէս կրծքի,-Թոքերի և սրտի հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւնը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. 5—7 ժ.,
Սերգիեւսկ. փ., № 1, հեռախօս 16—69։
858 25—11

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԲԺՇԿԱՊԵՏ Գ. Գ.

ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՅՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ. Թոքախտ, սրտի և ուրիշ օրգանների քննութիւնը և լուսանկարը լուսաւորւած ՇԱՆԹԱՅԻՆ ՌԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով։ Ամեն օր 9—1 ժ. բացի կիրակի օրերից։
Բեհբուտովսկայա № 23, հեռ. 7—92։
744 25-5

Տեղափոխւելով արտասահմանից

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԸ

Նախկին ասսիստենտ Բեռլինի համալսարանի կլինիկաների,

մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների, մանկաբարձութեան, կանանց միզասեռական օրգանների և նրանց վեներական հիւանդութիւնների, ընդունում է ամենայն օր, երեկ. ժամը 5 մինչև 7. Հասցէ. Верійскій спускъ, № 1, домъ Меликъ-Азарьяна, кв. 19.
524 հեռ. 1—96, 50- 3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ ԿԵՕՆՋԵԱՆ

Պլոմբ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործւած մեթոդով։

Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։ Լերմոնտովսկայա փող. № 1, ժուռքը պերէուլկից։
936 100—85

ԲԺԻՇԿ

Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ

Վեներական, կաշւի, սիֆիլիս և միզաց հիւանդութիւններ, Բուժում «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր, երեկ. ժ. 6-ից մինչև 8-ը։ Միքայէլեան փող., № 33, Հեռախօս 16-17. 1020 100—11

ԲԺԻՇԿ

Մ. Բ. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ

Բեռլինի համալսարանի կլինիկ. պրոֆեսոր W. His-ի նախկին ասսիստենտը ընդունում է ներքին և կանանց հիւանդներին առ. 12½—2 ժ., երեկ. 6—7 ժ. բացի կիրակի օրերից։ Հասցէ. Արսա-Արտզեկի հրապար. № 5, հեռ. № 14—66։ 1021 50—9

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նարաբեան

Ամառւայ ամիսների ընթացքում զբաղւում է կովկասեան հանքային ջրերում, Հասցէ՝ Пятигорскъ, Дворянская, № 4.
872 10—6

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ

ԲԺԻՇԿ

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

ՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ներքին և կանանց հիւանդութիւններ։ Հիւանդներին ընդունում է առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև 9-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը։ Միխայլովսկայա փող., տուն Դրամբեանի։
553 50—29

ԵՍՍԵՆՏՈՒԿԻ

ԲԺԻՇԿ

Յ. ՓԵՐԻԽԱՆԵԱՆԸ

Ասսիստենտ Խարկովի համալսարանի ներքին հիւանդութիւնների կլինիկայի և լաբորանտ Խարկովի կանանց բժշկական ինստիտուտի լաբորատորիայի, մասնագէտ ներքին և ներքրային հիւանդութիւնների, ընդունում է ամենայն օր, առաւ. 8—1 ժամը և երեկ. 5—7 ժամը։ Санаторія „Вѣра", Кисловодская ул. 847 20-8

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Յ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Նախ. օրդ. Մոսկւայի համալսարանի և Բեռլինի համալս. պրոֆեսոր Գոսների ասսիստենտ։ Նախկին տարիների նման մայիսի 1 ից կընդունի հիւանդներին, Կովկ. հանք. ջրերում՝ Պեատիգորսկում։ Հասցէն՝ Դվորեանսկայա փողոց, սեփական տուն, № 6, տելեֆոն № 106։
924 50—31

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Ամառային շէնք

Հինգշաբթի, յուլիսի 7-ին

Ռուս օպերետային արտիստների ընկերակցութիւնը կը ներկայացնէ

M-elle ՆԻՏՈՒՇ

Ռուսական օպերետ։

Սկիզբն է 8½ ժ. երեկ.

Տոմսակները 80 կ.-ից մինչև 1 ռ. 90 կ.

Հիւրերը անդամների հրաւիրաւորութեամբ վճարում են մուտքի համար տղամարդիկ 60 կոպ., կանայք և ուսանողները 30-ակ. կ.։ 915 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻ ԿՈՂՄԻՑ

Վերջերս Թիֆլիսի ծայրամասերում, առաւելապէս կանանց մէջ, թանգութեան պատճառով սկսւեց նկատւել բարձր ջղայնացած տրամադրութիւն։ Ոստիկանութիւնն իրեն տրամադրելի բոլոր միջոցներին դիմում էր, որպէսզի գրգռւած ամբոխը բռնի գործողութիւնների չդիմէ առեւտրականների նկատմամբ. առանձին անհատների ցուցմունքով ոստիկանութեան աստիճանաւորները երեւան էին հանում թագցւած ապրանքները և վաճառում սակագնի համաձայն, աչալուրջ հետեւում էին, որ սակագին նշանակւած ապրանքները սակագնով վաճառւին։ X թաղամասի պրիստաւն մազագինում անձամբ հսկում էր նիւթերի վաճառման, ինչն էր որոշում գինը՝ ապրանքի գնման արժէքի համաձայն ստուգելով համապատասխան հաշւեցոյցներ։ Այդպէս շարունակւեց մինչև երեկ, յուլիսի 4-ի երեկոյեան ժամը 6-ը, երբ իրեղէններ ծախող մի խանութ կողոպտւեց անթարկելով կիսովին գատարկեցին։ Բարեբախտաբար, այդ չշարունակւեց. ամբոխը հասկացաւ ... իրողութիւն, որ դրանից օգուտ չի ստացւելու։ Իմ անկարգութիւնների վայրը մեկնելիս տեսայ մեծ թւով բազմութիւն, առաւելապէս կանայք, որոնք շրջապատեցին իմ աւտոմոբիլն ու սկսեցին գանգատւել, որ կեանքը չափազանց թանգացել է, որ առեւտրականներից ոմանք օգտւելով սակագնի բացակայութիւնից՝ անասելի գներով են վաճառում կենսամթերքները և չատերն էլ ունեցած ապրանքը թագցնում են. այդ առիթով ոստիկանութիւնը հարկաւոր միջոցների չի դիմում և արձանագրութիւն կազմում, որ առեւտրականները վարւում են խիստ կոպիտ իրենց հետ և երբ նրանք համբերութիւնից դուրս գալով եկել են ինձ մօտ գանգատւելու, նրանց չեն թոյլ տւել և այլն։

Յայտարարում եմ Թիֆլիսի ազգաբնակութեանը, որ ինչպէս իշխանութիւնը, նոյնպէս և քաղաքային վարչութիւնը բոլոր օրինական միջոցները ձեռք են առել ազգաբնակութեան կարիքները բաւարարելու՝ ինչպէս այժմ, նոյնպէս և յետագայում։ Իսկոյն սակագին կը նշանակւեն այն ապրանքներին, որոնց մինչև օրս չեն ունեցել. ապրանքների մեծ մասին չի կարելի սակագին նշանակել, որովհետև նրանց գինը նշանակւում է արտահանւած տեղից, որը միշտ ենթակայ է փոփոխութեան։ Անբարեխղճօրէն ապրանքների թանգացման դէմ կռւելու համար, ես միջոցներ ցոյց եմ տւել իմ յայտարարութեան մէջ որ կենսամթերքների թանգացնելու դէպքում պէտք է յայտնել ոստիկանութեան՝ արձանագրութիւն կազմելու համար, որը խիստ ստուգութիւն կատարելուց և չափից թանգ ծախելը ապացուցելուց յետոյ, յանցաւորները կենթարկւեն նիւթական տուգանքի և նոյն իսկ կաքսորւեն Կովկասի սահմաններից։

Ապրանքներ թագցնելու դէմ ես կառնեմ խիստ միջոցներ։ Խնդրում եմ ազգաբնակութեանը, որ աջակցութիւն ցոյց տայ ոստիկանութեանը՝ թագցրած ապրանքները գտնելու մէջ, որոնք իսկոյն կը գրաււեն և սահմանւած գնով բաց կը թողնւեն ազգաբնակութեանը, իսկ յանցաւորները կենթարկւեն պատասխանատւութեան։

Նորից պնդում եմ, որ ոստիկանութիւնը պէտք է խստիւ հետեւէ ինչպէս սակագնով ապրանքներ վաճառելուն, նոյնպէս և բարձր իշխանութեան կարգադրութիւնների իրականացմանը։

Օրէնքի հիման վրայ, գնողների պահանջով արձանագրութիւն պէտք է կազմէ ոստիկանութիւնը՝ յանցաւորներին պատժելու համար։ Արձանագրութիւն պէտք է կազմել նաև կոպիտ վարւող առեւտրականների վրայ և բոլոր արձանագրութիւնները ներկայացնել ինձ։

Իսկ ինձ այդ խնդրով բոլոր դիմողներին ընդունում եմ ամեն օր, բացի կիրակի, տօն և հինգշաբթի օրերից առաւօտեան ժամը 11-ից մինչև այն ժամանակ, երբ կընդունեմ բոլոր ինձ դիմող խնդրատուներին։ Եթէ որ և է մէկը չթոյլ տայ ինձ մօտ գալու, խնդրում եմ իսկոյն նամակով ինձ յայտնել, իսկ խնդրատուներին ինձ մօտ չթողնողները նոյնպէս կենթարկւեն խիստ պատասխանատւութեան։

Կոչ եմ անում Թիֆլիսի բոլոր բնակիչներին, որ այս բոլորին վերաբերւին հնարաւորութեան չափ խաղաղ և հանգիստ, ի նկատի ունենալով մեր ապրած ծանր ժամերը և ամեն ոք թող աշխատի իր ցանկութիւնները և անհրաժեշտ կարիքները բաւարարելու համար ընտրել խաղաղ միջոց և ոչ թէ փողոցային ամբոխ միջոցներ, որոնք վերջ ի վերջոյ ոչ մի բարիքի չեն յանգեցնի բնակչութեանը, իսկ ծայրայեղութիւնների դէպքում ոստիկանութեան աջակցութեանը պէտք է դիմել, որը կունենայ և լաւ հետեւանք և որով նպաստած կը լինէք ազգաբնակութեան անդորրութիւնը չխանգարելուն. Նախազգուշացնում եմ բոլորին, որ ոչ մի անկարգութիւն չի թոյլատրւի, հակառակ դէպքում ձեռք կառնեն ամենախիստ միջոցներ։ Ինքնադատաստանութիւն ոչ ոքի չեմ թոյլ տալու։

Մենք բոլորս գուցէ դեռ էլի ստիպւած լինենք տանելու այս ծանր պայմանները և զոհաբերելու մեզ, մինչև որ արդէն նւաճւած բարեկեցիկ գալութեանն հասնենք։ Կռւի դաշտում մեր եղբայրների կրած տառապանքներն աւելի ծանր են, քան մերը—նրանք զոհաբերում են ամենից թանգը՝ իրենց կեանքը։

Երեւակայեցէք, թէ որքան են ուրախանում գերմանացիներն ու միւս արտաքին թշնամիները։ Ուշքի եկէք։ Մի՛ թոյլ տաք, որ մեր թշնամիները հրճւեն։

Թիֆլիսի նահանգապետ ֆլիգել-ադիւտանտ, գնդապետ՝ ՄԱՆԴՐԻԿԱ
5 յուլիսի 1916 թ., Թիֆլիս

ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր հին Թիֆլիսը իրեն յաւերժացնում է մի ամօթալի գործով։ Ամբողջ օրը, յամօթ Թիֆլիսի, խանութները կոտրում ու կողոպտում էին մինչև իսկ ինտելիգենտ անձնաւորութիւններ, իսկ կողոպտածն չմասնակցողները թալանչիներին խրախուսում, աջակցութիւն էին ցոյց տալիս։ Մտածեցէք թէ ձեր վարմունքով որքան ուրախութիւն էք պատճառում գերմանացիներին։ Ուրիշի ապրանքը՝ ունեցւածքը թալանում են Կովկասի գլխաւոր քաղաքում, ուր Փոխարքայի պալատն ... է, և այն էլ այնպիսի ժամանակ, երբ մեր քաջարի զօրքը իր բոլոր ուժերը թափում է, որ ընկճի, յաղթի թշնամուն. փոխանակ զօրքին բարոյական աջակցութիւն ցոյց տալու, դուք այդպիսով աջակցում էք նրանց թշնամիներին։ Ուշքի եկէք, դադարեցէք գերմանացիներին ծառայելուց։ Հաւատացած եմ, որ աւելի խելացի կը լինի սթափւել, արածից զզջալ ու հանգստանալ։ Ասածներիս չլսելու և անկարգութիւնները կրկնելու դէպքում, ինձ մնում է դիմել մի միջոցի՝ զօրքի աջակցութեանը։

Նախազգուշացնում եմ, որ անկարգութիւնները փողոցներում կրկնելու դէպքում կը դադարեցնեմ զէնքով։ Սթափւեցէք քանի ուշ չէ։

Թիֆլիսի նահանգապետ ֆլիգել-ադիւտանտ, գնդապետ՝ ՄԱՆԴՐԻԿԱ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒՄ

Ամեն մի հայ, անշուշտ, հետևեց ուշի ուշով պ. Մ. Վարանդեանի «Ազգային պաշտպանութիւն» յօդւածաշարքին, և ցաւ զգաց, տեսնելով այնտեղ մեր ազգային տխուր իրականութեան պատկերը։

«Հորիզոնի» 132 №-ի մէջ կարդում ենք «Ներքին ճիգ» յօդւածում հետեւեալը.

«Հայ ուսուցչութիւնը ամենից առաջ դպրոցի մէջ է, որ պէտք է ջանայ պատրաստել հայազգի ու հայրենասեր սերունդ...

«Եւ մենք ահա կանգնում ենք մի այլ ցաւոտ հարցի դիմաց. պատրաստւած է արդեօք մի այդպիսի սերունդ հայ դպրոցներում» և այլն...

Պ. Վարանդեանը լռեց, թող խօսեն այժմ ուրիշները, թող ցուցադրւին մեր բոլոր արատները, մինչև որ մարդու սովը վերանայ և մենք բոլորս ունենանք այլևս՝ քիչ խօսելու, շատ գործելու։

Ազգային խորթացումը ամենամեծ չափով նկատելի է Ռուսաստանի հեռաւոր գաղութներում, որոնք կտրւած լինելով ազգային կենտրոններից, դժբախտաբար խօսել էլ են մոռացել...

Ահա մի փոքրիկ պատասխան պ. Վարանդեանի վերջինիս հարցումին, եթէ թոյլ արձագանք գաղութի հեռւած ու խեղդուկ ձայնի...

1915—16 ուսումն. տարեշրջանին, ինձ վիճակւեց ուսուցիչ լինել Խար-

digitised by A.R.A.R.@

կովի հայկ. եկ. ծխական դպրոցում և, որ գլխաւորն է, լինել մայրենի լեզւի դասատու։

915-ի սեպտ. 10-ն էր, դպրոցի բացման առաջին օրը, ես դպրոցումն էի. աշակերտ-աշակերտուհիները գալիս էին խումբ-խումբ և... խօսում էին միմիայն ռուսերէն։ Թւում էր, թէ ռուսական դպրոցում էի։

Մտայ դասարանը, աշակերտները ոտքի կանգնեցին, նստեցէք, ասի ու նստեցին. պատւիրեցի, որ շատ աղմուկ չհանեն և սկսայ շրջել դասարանում, մինչև դասի ժամը կը հասնէր։ Խօսակցութիւնը նորից սկսւեց, աշակերտներից մէկը մի հարցում ուղղեց ինձ ռուսերէն, ես «չհասկացայ» ու ասացի, որ հայերէն խօսի. զարմացաւ խեղճ տղան, դարձաւ ընկերոջը և

— «Ուչիտել նի զնայետ պարուսկի»... Մէկ րոպէում եկեղեցական հասանքի պէս պատոյ գործեց աշակերտութեան մէջ այս զարմանալի լուրը...

Հետաքրքիր, զննող աչքերով ինձ էին նայում բոլորը։ Գ. բաժանմունքի աշակերտուհիներից մէկը վեր կացաւ և ուղղակի հարցրեց.

— Ուչիտել, վի նի զնայէտէ պարուսկի... Փոխանակ հարցումին պատասխանելու, ասացի որ հայերէն խօսի. ծիծաղեց աշակերտուհին և «պարոն, ասաց, հայերէն լաւ չգիտենք...»

Ահա այդ երկու խօսքն էր, որ ես կարողացայ կորզել աշակերտուհու բերանից՝ հայերէն...

Մինչև դասը սկսւելը չարունակւեց նոյն խօսակցութիւնը, բոլորն իմացան որ ես ռուսերէն չգիտեմ, իմ աղքատութիւնը կորաւ նրանց աչքում, սկսան՝ տալ, խօսել, ծիծաղել բարձրաձայն, կատակի համար ռուսերէն հարցումներ տալ, ծաղրել ինձ։ Ցանկում նրա ժառ. նախկին տարւայ ուսուցիչը... Բոլորը յոտնկայս ոտքի կանգնեցին. աղօթքը պիտի սկսւէր. հետաքրքրութեամբ նայում էի և սիրտս տրոփում էր, թէ չլինի յանկարծ աղօթքն էլ...

Բայց ուսուցիչը և բոլոր աշակերտութիւնը միասին խաչակնքեցին երեսնին և սկսեցին.

«Անուն Հօր, և Որդւոյ, և Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն. Հայր մեր որ յերկինս ես»...

Կատարեալ ջերմեռանդութեամբ խաչակնքեցի երեսս, ոչ թէ Նրա համար, որ աղօթքս առաքեմ դէպի Բարձրեալն Աստւածը, այլ Նրա համար, որ վերջապէս ամբողջ աշակերտութեան բերնից լսեցի հայ բառերը...

Աղօթքից յետոյ մի փոքր դադար տրւեցաւ, աշակերտները դուրս ելան և սկսեց խաղը։ Դարձեալ նոյն խօսակցութիւնը, նոյն լեզուն...

Մօտեցայ ուսուցչին, զարմանքս յայտնեցի։

— Այդպէս են սիրում խօսել, պատասխանեց նա և աւելացրեց, թէ կարելի է ստիպել, որ շաբաթւայ մէջ մի քանի օր էլ հայերէն խօսեն...

Դադարը վերջացաւ, ա. դասը իմն էր, հայերէն. մտայ դասարանը, ուր տեղաւորւած էր ամբողջ աշակերտութիւնը Ա. Բ. և Գ. բաժանմունքների (մօտ 50 հոգի)։ Սկսայ հարցաքննութիւն հայերէն դասից։

Ա. բաժանմունքի աշակերտ-աշակերտուհիների անունները եմ հարցնում՝ պատասխանում են. Սոնիա, Մարուսիա, Մելքոնով, Եուզաւէքդով, Նիկոլայեւիչ և այլն... Դուրս է գալիս, որ Ա. բաժանմունքից հինգ հոգի ամենևին հայերէն խօսել չգիտեն. Բ. բաժանմունքին մի փոքր կարդալ եմ տալիս գրքը իրար կապելով-կապկըպելով, քանդում-կարդում են իբր թէ, ցոյց եմ տալիս պատուհանը և հարցնում դրա անունը, պատասխանում են՝ ակուշկա. ցոյց եմ տալիս սեղանը, ասում են՝ ստոլ. աթոռը, ասում են՝ ստուլ, և երբ ուղղում եմ, ասում եմ պատուհան, ամբողջ աշակերտութիւնը արտասանում է՝ պ-պատ-հան, պ-պատուհան և ծիծաղում...

Գ. բաժանմունքին եմ կարդալ տալիս, արտասանութեան մէջ հնչւում է... աղքատութեան ծանր չէչոր։ Հարցնում եմ թւաբանութիւնից, աղիւսակը. աշակերտները ռուսերէն հարցնում են իրար՝ «ինչ է հարցնում ուչիտելը, դաղաչան»...

Դասը վերջացաւ, ճնշւած սրտով դուրս եկայ դասարանից. վայ ազգիս, մտածեցի, այս դպրոցը պէտք է պատրաստէ հայ սերունդ...

Վերջում խօսեցի այդ մասին ուսուցչի և դպրոցի հետ կապ ունեցող տարբեր անձնաւորութիւնների հետ. ինձ ասացին, որ դպրոցի նպատակն է եղել պատրաստել աշակերտութիւնը գիմնազիայի համար. այլ խօսքով պատրաստել մեր մատաղ սերունդը ձուլման բարձր ու մոլորեցուցիչ իդէալի համար, հարթել ամեն դժւարութիւններ, որոնք արգելք են լինում հասնելու այդ գեղեցիկ նպատակին... Դրա համար էլ դպրոցի մէջ բոլոր դասերը աւանդւում են ռուսերէն, բացի մայրենի լեզւի և կրօնի դասերից...

Ինչ դատապարտելի մտածութիւն, ինչ յանցապարտ կարգադրութիւն. մի՞թէ իրաւունք ունեն նրանց հայ ազգային կոչւած այդ դպրոցի մէջ այդպիսի մի հակաազգայնական քայլ անել, որը ոչնչացնում, քանդում է ամբողջ ջաղէս դպրոցի նպատակը։

Իմ առաջին մտահոգութիւնը եղաւ՝ կռւել այդ բանի դէմ, ջնջել տալ այդ ազգակործան ծրագիրը։ Իմ նպատակը չէ սակայն, անցեալ ամբողջ դպրոցական տարեշրջանի մեր գործունէութիւնը պարզել ու հրապարակել... Գիտի ասեմ միայն, որ ես յաջողեցի օժանդակութեամբ՝ հայ ուսանողներից կազմւած, երթեւեկ ուսուցչական խմբերի, մի քանի անդամների։ Զանազան դժւարութիւնների ու ծաղրանքների ենթարկւեցի թէև, իմ չարունակական պնդումներով, ազգայնանալ ու զէդ՝ ւելի թւացի մի կարգ մարդկանց աչքին... սակայն այժմ ես գոհ եմ և ուրախ, պարտականութիւնս կատարած լինելու գիտակցութեամբ. և կարող եմ պարծանքով յիշել, որ իմ Գ. բաժանմունքի աշակերտութիւնը այժմ ոչ միայն չի ատում մայրենի լեզուն և չի ծաղրում, այլ խօսում է այդ լեզւով, լսում է հայ-մանկական գրականութիւնը, սակայն դժբախտաբար դպրոցը միջոցներ չունի այդ կենսական պահանջին բաւարարութիւն տալու լիովին։

Խարկովի հայ դպրոցը դեռ ևս շատ պակասութիւններ ունի. ամենագլխաւորն այն է, որ տասնեակ հայ երեխաներ, գաղթական թէ փախստական, շրջում են փողոցներում, դպրոցը հնարաւորութիւն չունի նրանց ընդունելու և տեղաւորելու, համապատասխան շէնք չունենալու պատճառով. չունի կանոնաւոր աշակերտական նստարաններ-գրասեղանները, չունի դպրոցական ուրիշ շատ անհրաժեշտ առարկաներ, չունի դպրոցական հաստատուն բիւջէ, նուէրներով և պատահական նպաստներով է կառավարւում։

Խարկովի հարուստ ու բարձր համարւած ընտանիքները, երևի ամենևին չգիտեն էլ, թէ այստեղ հայկական դպրոց գոյութիւն ունի, ոչ իրենց օժանդակութիւնն են ցոյց տալիս դպրոցին և ոչ էլ իրենց զաւակները ղրկում այնտեղ ազգային կրթութիւն ստանալու։

Ես շատ բան ունիմ ասելու Խարկովի հայկական գաղութի, ազգային-հասարակական կեանքի ու գործունէութեան մասին, բայց այդ բոլորը առայժմ թողնելով, այժմ շեշտում եմ Խարկովի և նման հայ գաղութների մէջ, դպրոցական խնդրի, ազգային կրթութեան ու դաստիարակութեան կարևորութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը։

Տաճկահայութիւնը մեռնում է կոտորածներից ու սովից, ռուսահայութիւնը ձուլւում-անհետանում է։ Անօթութիւնից ուշաթափ ընկած տաճկահային ինչքան անհրաժեշտ է հացի պատառ կարկառել, այնքան և աւելի անհրաժեշտ է՝ այսպիսի հեռաւոր, հայ կենտրոններից կտրւած գաղութներին, անհետացման վտանգից ազատելու, փրկելու միջոցներ ձեռք առնել։

Եւ ամենագլխաւոր միջոցը—դա ազգային կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնն է։ Եթէ մենք Խարկովում կամ մի այլ գաղութում, հայ մանուկին պատրաստենք գիմնազիա մտնելու և բաւականանանք միայն եռամեայ շրջանով ու շաբաթական 5 դաս հայերէն դասընթացքով, պարզ է որ նա արժէք չպիտի ունենայ. հայ մանուկը ոչ թէ տարիների ընթացքում, այլ հենց գիմնազիայի շէմքում իսկ կը մոռանայ իր սովորած հայերէնը և այն ժամանակ մեր հայն դպրոց պահելը բոլորովին անմտութիւն կը լինի։ Չէ՞ որ այստեղի հայ մանուկը դեռ դպրոց չմտած՝ արդէն ռուսերէնը շատ աւելի լաւ գիտէ, քան հայերէնը, աւելի լաւ չէ՞ ուրեմն, հենց սկզբից նա յաճախէ ռուսական եկեղ. ծխ. դպրոցը. ինչու իզուր տեղ ահագին ծախսի տակ մտնել և մի նպատակի չհասնել...

Անհրաժեշտ է այսպիսի գաղութներում, ոչ թէ եռամեայ շրջան ունենալ, այլ քառամեայ, վեցամեայ շրջանով, ազգային նախակրթարաններ ունենալ, կառուցւած զուտ ազգայնական հողի վրայ, որոնք կը լինեն միակ փրկարար միջոցը մեր ազգային պաշտպանութեան։

Յոյս ունինք, որ Խարկովի հայկական դպրոցի հոգաբարձութիւնը, հենց այս տարի միջոցներ ձեռք կառնէ դպրոցի տնտեսական ու կրթական վիճակը աւելի հաստատ ու բարձր հիմունքների վրայ դնելու։

Ց. Գալաջեանց

Խարկով

ՊԵՏՔ Է ԸՆԴՈՒՆԵԼ

Մեծ պատերազմի աղէտից չափից վեր մեծ բաժին հասաւ մեզ, և աղէտն էլ տեսակ-տեսակ. կոտորած, աւերած, գաղթականութիւն, բռնաբարութիւն։

Այո, և բռնաբարութիւն, գրեթէ ամեն տեղ ու ամեն կողմից, ամբողջ Տաճկահայաստանում ու պատերազմի բոլոր սահմաններում։ Ու բռնաբարութեան հետևանքով հազարաւոր հայ այրի կանայք ու աղջիկներ էսօր կանգնած են մի շատ ծանր դրամայի առաջ,—ապօրինի երեխաներ են ծնելու, այսինքն նոր ու անվերջ տանջանքներ իրենց համար։ Մի տանջանքից յետոյ պիտի ընկնեն միւս տանջանքի մէջ, մի հալածանքից յետոյ միւս հալածանքի մէջ։

Եւ ահա մեր առջև կանգնում է հարկի ու օրէնքի խնդիրը։ Եւ որովհետև արտակարգ ժամանակներն ու արտակարգ դրութիւնները արտակարգ վերաբերմունք են պահանջում, որովհետև «հարկ զօրէնս լուծանէ»—պէտք է անյապաղ թեթևացնել էդ անմեղ դժբախտների ճակատագրի ծանրութիւնը։ Հայոց եկեղեցին պէտք է միջնորդութիւն յարուցանի պատշաճաւոր իշխանութեան առջև օրինաւոր ընդունել տալու նրանց զաւակներին և ինքն էլ ընդունի իր մայրական գիրկը։ Ինչքան շուտ՝ էնքան լաւ։

Յովհ. Թումանեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ԿԱՊԻՏԱԼԻԶՄԻ ՎԻՃԱԿԸ

III

Որ բարձր կապիտալիզմի զարգացումը մղեց մարդկութեանը դէպի ներկայ համաշխարհային պատերազմ, այդ խոստովանել են ոչ միայն մարքսիստական դպրոցի, այլև լուրջ բուրժուական տնտեսագէտները։

«Սկսած այն ժամանակւանից, երբ Գերմանիան սկսեց արագ կերպով առաջ շարժել իր ինտուստրիալ զարգացման մէջ,— գրում է մարքսիստ Հիլֆերդինգն իր «Ֆինանսական կապիտալ մէջ», որ լոյս է տեսել Վիեննայում 1910 թւին,—Նրա մրցման շրջանը հետզհետէ սկսեց անպատեհօրէն նեղանալ (Անգլիայի մաքսային սիստեմին անխուսափելիօրէն անցնելու շնորհիւ)։ Այս բանն առաւել ընդգալի է, քանի որ Գերմանիան չունէր ուշադրութեան արժանի գաղութներ և այդ հանգամանքը պէտք է առանձնապէս սաստկացնէր անտագոնիզմը Գերմանիայի և Անգլիայի միջև»։

Բայց շատերը, թէ Կաուցկին, թէ Հիլֆերդինգը և թէ մի շարք ուրիշ տնտեսագէտներ, որոնք չէին կարող չտեսնել սպառնացող անակնկալները, այնուամենայնիւ կարծում էին, թէ համաշխարհային պատերազմն անխուսափելի չէ։ Բուրժուական տնտեսագէտները իրենց յոյսը դնում էին միջազգային շահերի ներդաշնակութեան զօրութեան վրայ այնպէս, ինչպէս նրանք յոյս ունէին, որ դասակարգային հակասութիւնները, որոնք քանի գնում լրւում, սրւում են բարձր կապիտալիզմի զարգացման շնորհիւ, բթանում, ակարանում են «սոցիալիստական զգայնութիւնների» զարգացման և տնտեսութիւնների «ղեկավարների» կողմից գիտակցութեան անհրաժեշտութեան գիտակցութեան հետ միասին (Ռիսսեր)։ Նրանց յոյսը միջազգային վարկային կապերի, միջազգային արդիւնաբերական կարտէլների (ռէնկցական դաշնագրութեան), միջազգային առևտրական դաշինքների յարաբերութիւնների զարգացման մէջ էր։ Այնուհետև համաշխարհային պատերազմը երկիւղ էր պատճառում՝ պահպանելու ժամանակակից բուրժուական տնտեսական սիստեմը։ Երկիւղ էին կրում նաև այն բանից, որ պատերազմի օգուտները կընկնեն «հզօր տնտեսական ոյժերի համաշխարհային սիստեմի տնդերբոդական անդամների ձեռքը» (Պլեգէ)։ Միւս կողմից մարքսիստները ևս մատնանշել են, որ իմպերիալիստական քաղաքականութիւնն ինքը դեռ ոչ անխուսափելիօրէն կապւած է համաշխարհային պատերազմի հետ (Կաուցկի)։ Նրանք մատնանշում էին ֆինանսական կապիտալի և վարկի շարժման շրջանում միջազգային համերաշխութեան տենդենցների վրայ։ Միաժամանակ նրանք առաջ էին մղում պատերազմին իբրև հակազդեցիկ ֆակտոր՝ սոցիալիստական շարժումը՝ իբրև մի տեսակ երկիւղ բուրժուական աշխարհին։

Սակայն դէպքերը չարդարացրին այդ լաւատես յոյսերը։ Եւրոպական պատերազմը բռնկեց և, եթէ արևելեան Եւրոպայում կապիտալիզմի զարգացումը այդ բանում իր դերը խաղաց, այնուամենայնիւ պատերազմի բանալին պէտք է որոնել բարձր զարգացած կապիտալիստական երկրների՝ Գերմանիայի և Անգլիայի հակասութիւնների մէջ. նրանք որոշեցին պատերազմի խնդիրը։

«Ցերեկւայ պէս պարզ է, ասում էր 1915 թւի օգոստոսի 1-ին (ն. տ.) իր ճառի մէջ Բեթման-Հոլւէգը, որ այդ անլուր, այդ եղբայրասպան համաշխարհային հրդեհի առաջը կարելի էր առնել, եթէ Գերմանիայի և Անգլիայի միջև իրապէս խաղաղութեան նպատակին համաձայնութիւն կայացած լինէր։ Ո՞վ կը կամենար կամ կը համարձակւէր այն ժամանակ պատերազմ սկսել։ Ճիշտ է, որ ոչ ոք»։ Սակայն մի՞թէ կարելի էր համաձայնութիւն կայացնել այն արտաքին քաղաքականութեան հետ, որ վարում էր այդ կիսամիահեծանութեան զինւորական-բիւրոկրատիկ ռեժիմի ներկայացուցիչը՝ ագրարների և խոշոր բուրժուազիայի ճնշման տակ։ Բեթման-Հոլւէգի և Գրէյի ֆորմուլաները բացասում էին ամենայն իրական համաձայնութիւն. նրանք միմեանց հակադիր էին, որովհետև արտայայտում էին ուղղակի հակադիր շահեր։ Գերմանական կանցլերի ֆորմուլաներն իրենց նպատակ էին դրել ապահովելու Գերմանիայի ձեռքերի ազատութիւն՝ համաշխարհային շուկայում ոյժերի գոյութիւն ունեցող հաւասարակշռութիւնը յօգուտ իրեն փոփոխելու համար. Նրանք ագրեսիւ էին իրենց էութեամբ. Գրէյի ֆորմուլաները ուղղւած էին Անգլիայի համար ձեռնտու status quo ն պահպանելու նպատակով։

Սակայն պատերազմի նախաձեռնողի, նրա շարժառիթների խնդիրն այժմ աւելի մեծ պատմական հրապարակայնութիւն ունի։ Այս կերպ է դրւած պատերազմի պատճառների խնդիրը, որոնց պարզաբանումը կարող է համաշխարհային պատերազմի բնաւորութիւնը և պատերազմող երկրներից իւրաքանչիւրի նպատակները որոշել։ Այդ նպատակները ենթարկւում են փոփոխութեան պատերազմի ընթացքի և այդ ժամանակամիջոցում ինչպէս միջազգային, նոյնպէս և առանձին երկրների ներսում տնտեսական պայմանների մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւնների հետ միասին։ Իսկ այդ վճռական նշանակութիւն ունի պատերազմի վերաբերմամբ նաև չէզոք մնացած երկրների մարքսիստների գիրքը իւրաքանչիւր մօմենտում որոշելու համար։

Գ. Գ.

„ՀՈՐԻԶՈՆԻ" ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԻՑ

Մուշ, 5 յունիսի

Խնուսից ճանապարհւում ենք, մեզ անընդհատ հանդիպում են Մուշից վերադարձող պարսիկ իշապաններ՝ բեռներով. ես զգում եմ, որ աւերւած քաղաքի մնացորդներն են դրանք, որ քաղաքավարի ձևով կողոպտւում, տանում և թիւրք վանդալների պակասը լրացնում են։ Բայց միևնոյն ժամանակ ինձ հարց եմ տալիս ու զարմանում, թէ ի՞վ են նրանք, որոնք անցնող ապրանքը փախստականներին խիստ խուզարկելուց յետոյ ծածկոցներն անգամ գրաւում էին...

Մտնում ենք Մուշ, նախ աչքի են ընկնում քաղաքի աւերակներն ու աղտոտութիւնը։ Փողոցներում երևում են փախստական կին ու երեխաների խմբեր՝ մերկ, սոված, կեղտոտութեան մէջ թաղւած։ Մուշում կայ սաստիկ թւով գաղթականութիւն, մօտաւորապէս 9—10,000 հոգի։ Պաշարը—ցորեն և այլն—բոլորովին սպառւելու վրայ է։ Ինչպէս յայտնում են Քաղաքների միութեան և կենտ. կոմիտէի լիազօրները, Մուշում մի շաբաթ յետոյ կարգին սով պիտի տիրէ։

Քաղ. միութիւնը Մուշում պահում է մի հիւանդանոց 40 մահճակալով։ Հիւանդութիւնների ամեն տեսակը կայ, նոյնպէս ժողովրդի մէջ։

Գաղթականների հոսանքը վերսկսել է դէպի Ալաշկերտ ու Կովկաս։ Ձեռք բերւած կենդանիներն ու հացահատիկը խլւած է ժամանակին և թոյլ չի տրւում, որ ինքնաբոյս ու ցանւած հացահատիկներից օգտւին. ճանապարհներին սնունդ և փոխադրութեան միջոց չկայ։ Եղանակի այս տաք ժամանակին դարձեալ հայ կինն ու երեխան, սոված, ոտքով հարիւրաւոր վերստեր ճանապարհ են կտրում։

Մուշում գտնւող մեծաքանակ գաղթականները կրիտիքական դրութեան մէջ են և եթէ ժամանակին ու փութով անհրաժեշտ օգնութիւն չըհասցւի, ողբալի վախճան կը ստեղծւի։

Վաղարշակ Ցոխիկեան

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՍԻՈՆԱՐՆԵՐԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Ամերիկեան միսիոնարները վերջերս արտաքսւած են Թիւրքիայից և նրանց գոյքերը գրաււած են։ Նրանք մի զեկուցում են տւել Միացեալ Նահանգների նախագահին ամերիկեան հպատակների Թիւրքիայում կրած հալածանքների և հայկական կոտորածների մասին։

Մայիսի 10-ին թիւրք զինւորները Մարզւանում շրջապատում են ամերիկեան միսիոնարների դպրոցն ու հիւանդանոցը և, չնայելով միսիոնարների ու դասատուների խնդրանքին, նրանց ամենքին ժանդարմներով շրջապատած տանում են Պոլիս։ Հայ աշակերտներն ու դասատուները նոյնպէս անխտիր բոլոր հիւանդների հետ միասին ձերբակալւում և աքսորւում են Արաբիա։ Իշխանութիւններն ասում են, թէ այդպէս է հրամայել մինիստրութիւնը, իսկ կոմենդանտը ենթադրութիւն է յայտնում, թէ Թիւրքիան արդէն պատերազմի մէջ է Միացեալ Նահանգների հետ։ Ի զուր Պոլսի ամերիկեան ներկայացուցիչը բողոքում է,—միսիոնարներն ու նրանց հաստատութիւնների պաշտօնեաներն արտաքսւում են Թիւրքիայի սահմաններից։ Սըւազի և այլ տեղերի ամերիկեան միսիոնները նոյն վիճակին էին ենթարկւել։ Ամերիկեան հպատակ մի հայ ուսուցիչ և ամերիկացի մի պաստոր խլւած էին իրենց ընտանիքից և ուղարկւած Անգորա, ուր և սպանւած էին։

Ամերիկեան միսիոնարների զեկուցումը հաղորդում է նմանապէս այն վիճակը, որին ենթարկւել են Մարզւանի կոլէջի աշակերտները։ Միսիոնարները ականատես են եղել նմանապէս հայ բնակչութեան զարհուրելի կոտորածին։ Մի շաբաթւայ ընթացքում Մարզւանի հայերը, որոնց մէջ կային ամերիկեան դպրոցի շատ աշակերտներ, ձերբակալւում, ուղարկւում էին քաղաքից դուրս, ուր նրանց մերկացնում էին, ստիպում չոքած սպասել առաջուց փորած փոսերի առջև, մինչև որ նրանց մորթում էին դաշյուններով կամ ջախջախում կացիններով։ Այսպէս սպանւեց 1,230 հոգի։ Այնուհետև արտաքսում էին կանանց։ Նրանց տանում էին ոտքով և առանց ուտելիքի, ուժասպառ եղած, հարկադրւած էին լինում երեխանց թողնել ճանապարհին. Նրանց ստիպում էին մահմեդականութիւն ընդունել և բռնաբարումների էին ենթարկւում։

Ամերիկեան միսիոնարների զեկուցումը աքսորւած, սպանւած և անուղղակի կերպով մահացրած հայերի թիւը Սըւազի շրջանում հաշւում է մօտ 8,000 հոգի և ապացուցանում է, որ թիւրքերը կանոնաւոր պատերազմ են վարում քրիստոնէութեան դէմ։

ԱՒՕԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արեգակի վերջին ճառագայթները հրաժեշտ էին տալիս Հայաստանի բարձունքներին, ուր մի քանի օրից ի վեր կռւում էինք փոքրաթիւ ուժերով, թշնամին սարսափահար փախչելով մեր առջևից, այստեղ վերջին ու զօրաւոր պաշտպանութեան գիծ էր ընտրել կասեցնելու համար մեր սրընթաց յառաջխաղացումը դէպի հրապուրիչ Վասպուրականը։ Երկու թարմ դիակներ ընկել էին քարքարուտների մօտ. մէկը մեր աննման Զուլալինն էր, և նրա վրէժը լուծելու նւիրական պարտականութիւնը կատարում էինք մենք այդ օրը՝ երբ արևը թեքւեց անժամանակ. Մութը վրայ հասաւ։ Գիշերը անցկացնելու հնձնուքով էինք տարւած, որ Աւօն օգնութեան էր հասել մեզ։ Նրան մեզանից շատ քչերն էին անձամբ ճանաչում, բայց հերոսական սխրագործութիւնները, որ նա կատարել էր Սասունի բարձունքներում, երկրի խորքերում ու Կովկասում, իւրաքանչիւրիս մէջ արթնացրել էին անձանձրելի ու հիացմունքի խոր զգացումներ։ Ամենաքաջ խմբում էինք, հայ կռւողները մեզ հետ էին, թւում էր Սասունն էլ եկաւ։

Հայի ճակատագիրը երբեք չի տւել անխառն ուրախութիւն... մեզ էլ վիճակւեց այդ ուրախութեան հետ Նահանջի հրամանը...

Նահանջի ճանապարհին ենք. երկար ու տաժանելի էր մեր անցնելիք ճանապարհը. Աւօին յանձնւած էր, որպէս ձիաւորների խմբապետ՝ պաշտպանել նահանջը։ Նա հրաշալի կերպով կատարեց իր պարտականութիւնը և մենք ապահովապէս հասանք նշանակւած վայրը։

Դրանից յետոյ մեզ հետ եղաւ մէկ և շատ տարիներ ունեցանք մօտիկից տեսնելու հերոսին իր խրախճան գործերում։ Աւօն հերոս և ճարպիկ ռազմիկ էր բառի ամենալայն առումով։ Դիլիմանի կռւում նրա կատարած գործը, նրա ցոյց տւած տոկունութիւն ու յամառութիւնը պատմութեան մէջ—մեր պատմութեան—ոսկի տառերով պիտի արձանագրւեն։ Այժմ Մխլաքաղի Թրքական բանակի հրամանատար և անպայմանօրէն մի լաւ ռազմագէտ Խալիլ-բէյի գերմանական սիստեմի կռւն ու յորձանք առ յորձանք յառաջացող զինւորների ամենածանր հատւածները ընկան Աւօի վրայ ու փշրւեցին։ Բայց և փշրեցին Աւօին, Նրա խումբը կիսւեց, ու ինքը անզաւակ մնացած հօր նման դիրքից դիրք վազեց, ռազմամթերք ու օգնական ուժեր համախմբեց պաշտպանելու համար դիրքերը, որ ռազմական մեծ նշանակութիւն ունէին մեզ համար։ Կէսօրին թիւրքերը իրենց փորձերի անյաջողութեան համոզւած՝ ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձրին։

Բայց Աւօի կատարած գործերի մէջ ամենաչքնաղը Խալիլ-բէյի հետապնդման ժամանակ երևան բերածն էր։ 42 ձիաւորներով խիզախօրէն մխրճւում էր Խալիլ-բէյի բանակի թիկունքը, խանգարում էր նրա փախուստի ծրագիրը և չար դրութեան մէջ գցում թիւրք առանդավար զօրավարին։ Մանաւանդ Խանասորի, Բաշկալէի, Զուխ-Գեազալկի, Նորդուզի, Շուլամերիկի, Սարբի, Դատանի կռիւներում նրա ցոյց տւած քաջագործութիւնները հիացմունքի ու սքանչացումի խոր տպաւորութիւններ են թողել մեր սկսնակների մէջ։ Ոչ մի հերոս այնքան չի ոգևորած մեզ, որքան Աւօն։

Բացի ռազմիկ լինելուց, վերին աստիճանի ընկերական էր Աւօն։ Բաժանւում մենք Աւօից ու Սեպուհից սովորեցինք ընկերականութիւնը։ Չի կարելի երևակայել այնքան մաքուր ընկերութիւն, որ ունէին այդ երկու աննման հերոսները։ Միասին էին ուտում, միասին գործում և մի խափշինոց մէջ փաթաթւելով միասին էլ քնում էին։

Վանի ընդհանուր ու քաղաքային նահանջի ժամանակ հիւանդութիւնը—որ մինչ էլ ունէր—ծանրացաւ։ Եկաւ Թիֆլիս։ Մօտ մի տարի տառապելուց յետոյ մեռաւ Բաթումում... անկողնի մէջ։ Ոչինչ այնքան սարսափելի չէր որքան հերոսի մահը անկողնում։

Ընկնում են հսկաները, մինը միւսի ետևից, հին դպրոցի ճրագները հանգչում են, իսկ նորերը պիտի կարողանան բացը գոցել,—ես տարակուսում եմ։

Յարգենք մեռնող Աւօների յիշատակը, ներշնչւենք, ոգևորւենք Աւօների կատարած գործերով, բայց և չմոռանանք գնահատել նրանց կենդանութեանը։

Գ. Ամիրեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԼԽ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

5 յուլիսի

I

Արեւմտեան ճակատ.—Ռիգայի ամրութիւնների շրջանում թնդանօթաձգութիւն է։ Գերմանացիները մի քանի տեղ փորձեցին յետ խլել կորցրած խրամատները, սակայն ապարդիւն։ Գեներալ Սախարովի զօրքերի վերջին հնարամիտ մանեւրի շնորհիւ, Վոլինի ճակատի վրայ, որ վերջացաւ յուլիսի 3-ի յաղթութեամբ, վերցրինք 13,000 գերի և 30 թնդանօթ (որի մասին հաղորդւեց երեկ), Ստոխոդի Լիպայի ձախ ափի ամբողջ տարածութիւնը մաքրւեց թշնամուց, որ շպրտւեց Զելինայից գիւղից, Կրասուլից և գետից դէնը։ Դատելով թշնամու նահանջի ճանապարհներին թողած գոյքերի առատութիւնից, նրա նահանջը կատարւել է մեծ անկարգութեամբ։ Հաղորդւում են, որ Բէշ-նաժից վերցրած 17 թնդանօթներից մի քանիսն երեկ արդէն գործում էին Լիպա գետի հարաւային ափին գտնւող նրա դիրքե-

digitised by A.R.A.R.@

րի դէմ։ Գերի գերմանացիները խիստ այլազան հագուստներ ունին, ինչ որ ցոյց է տալիս, թէ հաւաքածու լրացումներով է ամբողջացած գերմանական զօրամասերի կազմը։

Կովկասեան ճակատ.—Կովկասեան բանակի աջ թևի յարձակումը երեկ շարունակւում էր։ Յուլիսի 4-ին մեծ աջողութիւն ձեռք բերին մեր քաջարի պլաստուն զօրամասերը, որոնք յետ շպրտեցին թշնամուն՝ նրա ուժեղօրէն ամրացած դիրքերից։ Տեղ տեղ պլաստունները ոչ միայն հասան մինչև լեռնային ձիւնապատ գիծը, այլ և անցան նրա վրայով։ Մէջիդ-Դաղ բարձունքի շրջանում մենք վերցրինք գերիներ, 2 գնդացիր և շատ հրազէն։ Գօնաուխան Տաւրոսի շրջանում մենք ամբողջութեամբ գերեցինք թիւրքական մի գումարտակ։ Յուլիսի 2-ի գրոհի ժամանակ, Բաբերդի տակ, մենք խլեցինք մի թիւրքական դրօշ։

II

Կովկասեան ճակատ. — Մեր պլաստունները մեծ թափով առաջանալով դարձեալ գերեցին 34 թիւրքական սպայ և 608 ասկեար՝ 2 գնդացիրով։ Լրացուցիչ տեղեկութիւններով պարզւեց, որ Բաբերդի կռւում գրաւած դրօշը վերցրել է Կովկասեան հրացանաձիգ գնդերից մէկի օրդինարեց Նիկոլայ Բրունինկով։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 15 յուլիսի. — Պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Նոր կարևոր աջողութիւններ ձեռք ձգեցինք, որոնց մէջ Բազենտենի մօտ գերմանական ամրութիւնների երկրորդ գծի գրաւումը, ինչպէս և Գօզելիերի վերջին դիրքերը։

ՓԱՐԻԶ, 4 յուլիսի. — Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Մաասի աջ ափին, Սուվիլի շրջանում շարունակւում է թնդանօթաձգութիւնը։ Յուլիսի 3-ին Ֆլերիի ճակատամասում մեր վերցրած գերիների թիւը հասնում է մօտ 200-ի։ Ճակատի մնացած տարածութեան վրայ գիշերը համեմատաբար խաղաղ անցաւ։ Եղանակը չափազանց նպաստաւոր էր։

ԼՈՆԴՈՆ, 5 յուլիսի.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Երեկ գիշերւայ ժամը 1—15 րոպէին մեր զօրքերը նոր աջողութիւն ձեռք բերին մօտ 1400 մետր երկարութեամբ ճակատի վրայ, Բազենտեն-լը-Պտիից հիւսիս և գրոհով գրաւեցին գերմանական դիրքերի երկրորդ գիծը։ Այս ճակատամասում գերմանացիների թողած բազմաթիւ դիակներն ապացոյց են, որ նա կրել է խոշոր կորուստներ։ Մեր յարձակման սկզբից մենք տարածեցինք թշնամու դիրքերի դէմ, Լոնգւալից արևելք, գրաւելով ուժեղ ամրացած կէտը—Վատերլոօ ագարակը։ Մեր ձախ թևի վրայ, Օվիլերի և Լաբուասելի մօտ, ուր ձեռնամարտերը չէին դադարում յունիսի 24-ից ի վեր, մենք վերցրինք մնացած դիրքը՝ գերելով գւարդիայի 2 սպայ և 124 զինւոր։ Ներկայումս ամբողջ գիւղը մեր ձեռքումն է։ Մենք գրաւեցինք հետևեալ հետաքրքրական փաստաթղթերը, որոնք վկայում են ներկայ ճակատամարտում թշնամու կրած ծանր կորուստների մասին. 1) Զեկուցում. բաւարական 16-րդ հետևակ գնդի մի գումարտակը՝ նոյն գնդի 3-րդ վաշտին. «Մեր ճակատամասի վրայ կատաղի հրաձգութիւն է թըշնամու ամեն մեծութեան և 22 սանտիմետրանոց թնդանօթներից։ Գումարտակում մնաց 1 սպայ և 120 զինւոր։ Գումարտակի համար օգնական ոյժ պահանջեցինք շուտով։ Գումարտակի մնացորդներն այնքան յոգնած են, որ թշնամու գրոհի դէպքում չէ կարելի յոյս դնել մնացած մի քանիսի դիմադրութեան վրայ»։ 2) Նոյն գնդի մի ուրիշ գումարտակի զեկուցումը 3-րդ վաշտին. «Գումարտակի գրաւած ճակատամասի վրայ սաստիկ հրաձգութիւն է տեղի ունենում. գումարտակն իբր կռւի միաւոր բոլորովին կորցրեց իր նշանակութիւնը։ Զինւորներն ուժասպառ են, ու շուտով կռւի անընդունակ կը դառնան։ Եթէ շարունակւի այդքան կատաղի ռմբակոծութիւնը, շուտով ամբողջ գումարտակը կոչնչանայ։ Անմիջական օգնութիւն է պահանջւում»։ 3) Նոյն գնդի 2 վաշտի զեկուցումը 3-րդ վաշտին. «Ենթադնդապետ Կունձէն հրամայեց վաշտին՝ միանալ 3 րդ վաշտին իբր տեղական ռեզերւ։ Վաշտի մնացորդը ներկայումս բաղկանում է 3 սպայից, 2 ենթասպայից և 19 զին-

ԼՈՆԴՈՆ, 5 յուլիսի.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Անընդհատ անձրևները ու հոծ մառախուղները նորից խանգարեցին մեր գործողութիւնները։ Այսօր բրիտանական ճակատում էական ոչինչ չպատահեց։ Մասնակի գործողութիւններում մենք նոր գերիներ վերցրինք։ Յունիսի 13-ից ի վեր չվիրաւորւած գերմանացի գերիների ընդհանուր թիւը հասնում է 189 սպայի և 10,779 զինւորի։ Վերցւած գերմանական ռազմանիւթերն արդէն հաւաքւեցին. դրանց մէջ կան հինգ հատ 8 դիւյմանոց գաուբից, երեք հատ 6 դիւյմանոց գաուբից, չորս հատ 6 դիւյմանոց թնդանօթ և 5 ուրիշ ծանր թնդանօթ, 30 հատ խրամատային գաուբից, 66 գնդացիր, բազմահազար փամփուշտակալ և ուրիշ զանազան մթերքներ։ Այս ցուցակում չկան այն բազմաթիւ թնդանօթները, որոնք դեռ թիկունք չեն բերւած։ Թշնամին թողել է մեր կրակից փչացած շատ թնդանօթներ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀՌՈՄ, 5 յուլիսի.— Հաղորդագրութիւն գլխաւոր շտաբի։ Վերին Պոզինոի շրջանում թշնամին փորձելով կանգնեցնել մեր յարձակումը, կատաղի գրոհի դիմեց կենտրոնացած թնդանօթային կրակի պաշտպանութեամբ՝ Կոլսանդրոի և Մոնտէ-Տորարոի միջին ճակատամասում։ Մեր զօրքերն իրենց հերթին հակայարձակում գործեցին և կատաղի ձեռնամարտից յետոյ թշնամին յետ մղեց ամբողջ ճակատի վրայ։ Տրբօ ձորում (Պօզինօ) Մոնտէ-Սեյուզիից հիւսիս-արևմուտք մեր դիրքերի թիկունքն անցնելու համար թշնամու արած փորձը մեր կրակով անաջողութեան մատնւեց։ Թշնամու արտիլերիան դարձեալ ռմբակոծում էր Կորտինա Դամպեցցօն։ Մեր թնդանօթները պատասխանում էին, ինչպէս միշտ, ռմբակոծելով Պրատա ձորը։ Բուտի վերնամասերում և Իզոնցոյի վրայ Ռակկոլանո ձորի մուտքում ընդմիջումներով թնդանօթաձգութիւն է տեղի ունենում։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔ, 4 յուլիսի.— Երեկ տաճարում գոհաբանական մաղթանքից յետոյ՝ Տատոյի հրդեհի սպառնալիքից թագաւորի ազատման առթիւ, մօտ 800 հոգի, որոնք պատկանում էին ռեզերւիստների դաշնակցութեան, մօտեցան պալատին, որպէսզի իրենց համակրութիւնը յայտնեն։ Յետոյ աղմկալի ցոյցեր տեղի ունեցան ուղղւած լիբերալների դէմ։ Կարգը պահպանւեց ոստիկանութեան միջամտութեամբ։ Ներքին գործերի և ազգային տնտեսութեան մինիստրութեան ստացած բազմաթիւ հեռագիրները հաղորդում են, որ գաւառներում բազմաթիւ հրդեհներ են առաջացել սաստիկ փոթորկից։ Պրոտանա շրջանում Աֆինոն լերան վրայ հրդեհ է նկատւում։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒՄ

ՀԱՒՐ, 5 յուլիսի.— Հաղորդագրութիւն բելգիական գաղութների մինիստրութեան։ Գեներալ Տոմբերի զօրամասի գործողութիւնները յունիսի 13-ից մինչև 20-ը հետևեալ ձևով են պատկերանում. Յունիսի 12 ին ջախջախելով թշնամուն Բիհարամուլոից մի օրւայ ճանապարհ հեռաւորութեան վրայ, Մոլիտոսի ջոկատը շարունակեց ճանապարհը արևելեան ուղղութեամբ, որպէսզի գրաւէ Վիկտորիա Նիանցա լճի հարաւ-արևմտեան ափը և կտրէ դէպի հարաւ թշնամու վերջին ոյժերի նահանջի ճամբան, որոնք գրաւել էին Կարագւայի շրջանը, Վերին Կագերի, Ուսւերի և Վիկտորիա Նիանցայի միջև։ Յունիսի 14-ին զօրքերը հասան Վիկտորիա լճին՝ Նամիրեմբէ և Բուզիրաբոմբօ երկու կէտերում և բազմաթիւ գերիներ վերցրին։ Յունիսի 20-ին բաւական յաջող կռիւ տեղի ունեցաւ, որ տևեց 7 ժամ։ Արդիւնքն այն եղաւ, որ թշնամին ցրիւ տրւեց։ Գերմանական գաղութի հրամանատարը գերի վերցւեց։ Թշնամին ծանր կորուստներ կրեց։ Բելգիացի զօրքերը շատ փայլուն կռւեցին։ Մայոր Ռուլլենն երկու անգամ վիրաւորւեց, սակայն մնաց զօրամասի գլխին։ Ուզամբուրա—Կիտեգայի շրջանում գործող Եյօրնի ջոկատի գործողութիւնների մասին կարևոր հաղորդագրութիւններ չստացւեցին։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՓԱՐԻԶ, 4 յուլիսի.— Ռուս զօրքի նոր գնդերը իջաւ Բրեստում և, ինչպէս նախորդները, գնաց բանակատեղ—մարզարանը, որտեղից կուղարկւի ռազմաճակատը։

Մէնինկովի վերջին կամքի համաձայն, մարմինը պիտի այրւի վարշաւական ժամը 9 ին Պեր Լա-Շեզի գերեզմանատանը։

ՄԱՄՈՒԼ

Երկրի վերաշինութեան հարցի մասին մի շարք յօդւածներից յետոյ, Երևանի «Աշխատանք» կիսաշաբաթաթերթը իր առաջնորդողում հետևեալն է գրում թիւրքահայ տնտեսականութեան վերականգնման մասին.

Գումարներ կան, յատկացւած հայ փախստականներու զանազան կարիքներուն, որոնք կը քնանան ամիսներով՝ այս ու այն ընկերութեան դրամարկղին մէջ, կամ լիազօրներու մօտ, և կամ փոխադրական այլ և այլ կէտերու վրայ։ Այսպիսի բաղդի արժանացած գումարներէն է նաև այն 300,000 ռուբլին, զոր, ասկէ ամիսներ առաջ, կառավարութիւնը յանձնեց հայ ընկերութեանց՝ թիւրքահայ տնտեսականներու, և եթէ չենք սխալիր, նաև մտաւորականներու քայքայեալ տնտեսութեան վերականգնումին համար։ Այդ գումարէն պիտի տրւի, ըստ կարիքի, իւրաքանչիւր ընտանիքին՝ առաւելագոյն 2,000 ռուբլի, իբրև փոխ, որոշեալ ժամանակամիջոցէն ետք վերադարձնելու պայմանով։ Գումարը թէև, կարիքի համեմատութեամբ, շատ չնչին է, բայց պր. Պապաջանեանի ըրած հաւաստիացումներուն համաձայն, կարելի է բարձրացնել զայն, եթէ զինւի կառավարութեան, որ տրամադրելի է բարեացակամօրէն վերաքննելու նըման խնդիրներու հանդէպ։

Ինչ թէ շատ, յամենայն դէպս գումար մըն է, որ յատկացւած է շատ էական և շատ կենսական կարիքի մը։ Թիւրքահայ տնտեսականութիւնը այսօր մոխրակոյտ մըն է միայն։ Շատեր կան որ պզտիկ օժանդակութեամբ մը կրնան իրենց հարստութեան փլատակներուն վրայ հիմք դնել նորի մը. ոմանք պատրաստ են ամենածանր տոկոսով փոխառութիւն ընել՝ տնտեսական հաստատ գործի մը ձեռնարկելու համար։ Բայց և այնպէս ցայսօր փախստական տնտեսականները, մանր և խոշոր, տակաւին չստացան որևէ օժանդակութիւն, չգտան հասարակական յենարան մը, որպէս զի իրենք ալ, իրենց կարգին, հայրենիքի վաղւայ վերաշինութեան նախապատրաստւին։ Ու ահա կլոր գումար մը, վերոյիշեալ նպատակին յատկացւած, կը քնանայ, ինչպէս կը տեղեկանանք, կ. Կոմիտէի տրամադրութեան տակ։

Աւելի վրդովեցուցիչ իրողութիւնը այն է, որ աւելի դիւրութեամբ և թէթև դիմումներով ստացւած գումարները, որպէս զի դուրս գան կովկասահայ ընկերութեանց դրամագլխէն և իրենց նպատակին ծառայեն, կը պահանջեն աւելի մեծ աշխատանք, աւելի շատ դիմում և խնդրանք։ Միայն 300,000 ը չէ որ ամիսներէ ի վեր հանգիստ կառնէ հայ ընկերութեանց մօտ, նման գումարներ շատ կան։ Իսկ թէ ինչու կը քնացնեն հայ փախստականներու անյետաձգելի կարիքներուն յատկացւած գումարները, ատիկա ուրիշ խնդիր է։

ՍԱՀԱԿ ՄԱՏԻՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԸ

(Նամակներ խմբագրութեան)

I

Ս. Մատինեանը պատերազմի սկզբից մինչև հիմա ամենամեծ եռանդով աշխատել է, թէ կամաւորական և թէ գաղթականական գործերի մէջ։ Դեռևս շատ առաջ նրա մասին սկսեցին տարածել, իբր թէ նա գեղծումներ է անում, սակայն մենք որքան աշխատեցինք թէկուզ մի չնչին ապացոյց գտնել նրա վատ գործունէութեան—չկարողացանք։ Մեղադրողների փաստերը յաճախ ծիծաղելի էին լինում։ Սակայն «Մշակ»-ը և իր արժանաւոր խմբագիրը առիթը յարմար համարեցին ու սկսեցին իրենց գոռում-գոչիւնները, բայց այդ այնքան էլ վրդովեցուցիչ չէր, մեղադրողների ով լինելը լաւ գիտէինք։ Այժմ Մատինեանին մեղադրում են և ուրիշ շատ մարդիկ. մենք նորից հետաքրքրւեցինք և տեսանք, որ այդ մեղադրողները առանց բացառութեան այնպիսի անձնաւորութիւններ են, որոնց Մատինեանը կամ անպէտքութեան պատճառով պաշտօնից հեռացրել է և կամ չի ցանկացել խեղճ ու կրակ գաղթականների փողերով առատ ռոճիկներ բաշխել։ Ինչպէս «Հորիզոն»-ն է առաջարկում, թող կամ մեղադրող պարոնները բարեհաճեն դատ բացել նրա դէմ, եթէ, ի հարկէ, այդքան քաջութիւն կունենան, կամ լռեն։

Մ. Բաղրամեան
Մ. Ցովհաննէսեան
Մ. Գիւլնազարեան

—

Ց. Գ. Աւելորդ յարմար ենք համարում յայտնելու, որ Ս. Մատինեանը կամաւորական գործին վերաբերող բոլոր հաշիւները ներկայացրեց ճշտութեամբ ու կանոնաւոր։ Այդ մասին հետաքրքրւողները թող բարեհաճեն դիմել Երևան պահեստի գնդի պ. հրամանատարին։

Նոյնք

II

«Հորիզոն»-ի պօստարկղի և № 131-ի առաջնորդողի մէջ Սահ. Մատինեանի մասին խօսւում է՝ այնպիսի տոնով, որ կարող է ստւեր գցել այդ անկաշառ մարդու վրայ։ Երկարամեայ թափառումներիս մէջ շատ քիչ մարդ եմ տեսած, որ նոյնքան անկաշառ եռանդով և ազնւութեամբ ծառայած լինէր հասարակաց շահերին, որքան Սահ. Մատինեանը։ Վերջին երկու տարին նա գործել ու մարտնչել է Իգդիրում. նրա գլխով են անցել Ալաշկերտի և Վանի բազմահազար գաղթականները։ Նրան ճանաչում են տեղի մտաւորականներն ու շատ հեռաւոր գործիչներ։ Իր շիտակ խօսքը, իր նախաձեռնողութիւնը հասարակութեան բարոյական և նիւթական շահերի, իր անձնական օրինակը շատերին է վշտացրել, շատերի ինքնասիրութիւնը խոցել, շատերի խիղճն անհանգիստ արել միայնութեան ժամերին։ Այսօր այդ մարդուն ուզում են տարապարտուց խաչ բարձրացնել նրանք, որ զարդարում են մարգարէների գերեզմանները և հաւատացնում, թէ իրենք չէին քարկոծի, եթէ նրանց ժամանակն ապրէին։

Իգդիրում Սահ. Մատինեանի գործին ժամանակից ու վկայ են եղած շատ յարգելի անձեր, որոնց մասին, բարեբախտաբար, առայժմ չեն չարախօսում, Վարդգէս Փաշաղեանի, բժ. Ասլանեան, Ռուբ. Կանայեան և ուրիշներ։ Յանուն մարդկային կերպարանքի, որից կարծեմ զուրկ չէ մեր ազգը, խնդրում եմ այդ յարգելի անձանց իրենց խօսքն ասել Սահ. Մատինեանի մասին։

Ն. Աղբալեան

Խմբագրութեան կողմից.—Յոյս ունինք, որ «Եղբայրական Օգնութիւն»-ը կը շարժւի, վերջապէս, և կը ձեռնարկէ լուրջ քննութեան՝ իր լիազօրի պատիւը վերականգնելու և անտեղի զրոյցներին մի անգամ ընդմիշտ վերջ տալու համար։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱ

Դումայի հերթական նիստը կայացաւ երեքշաբթի, ամսիս 4-ին, նախագահութեամբ Ա. Խատիսեանի։

Հարցապնդում.

Ա. Բաբով.—Ինչ էր պատճառը, որ այսօր տրամւայը իր աշխատանքը ըսկսեց սովորականից մէկ ժամով ուշ։

Ժուռուլի.—Պատճառը հետևեալն է։ Ռումինական մի պաշտօնեայ Այլնիտ ազգանունով, պահանջել է մէկ վատմանից, որ նա վագոնի արագութիւնը հասցնի մինչև լիակատար ընթացքի։ Վատմանը չի կատարում սոստ. պաշտօնեայի պահանջը, պատճառաբանելով որ իրաւունք չունի այդ անելու։ Վատմանի պատասխանը բաւարարութիւն չի տալիս յիշեալ պաշտօնեային և նա ոյժի դիմելով ոստիկանատուն է տանում վատմանին և այնտեղ կալանաւորւած պահում նրան մօտ 7—8 ժամ։ Տրամւայի ծառայողները վրդովւում են սոտ. պաշտօնեայի այդ վարմունքից և պահանջում ապահովել իրենց նման ոտնձգութիւններից։ Այդ վրդովեցուցիչ միջնադէպի մասին քննութիւն է կատարւում և մօտ օրերս կը պարզւի ամեն ինչ. այդ միջնադէպի հետ է կապւած վագոնների ուշ դուրս գալը։

Տրամւայի ծառայողների խնդիրը.

Ժուռուլի զեկուցում է, որ տրամւայի ծառայողները դիմել են քաղ. վարչութեանը և խնդրել ռոճիկների աւելացում։ Նրանք մատնացոյց են անում տիրող և հետզհետէ ծաւալւող թանգութիւնը։ Այդ հարցը քննութեան ենթարկւեց վարչութեան և բիւջետային յանձնաժողովի միացած ժողովում, որտեղ ճանաչւել էր ծառայողների դիմումը արդարացի։ Այդ միացած ժողովը չնչին փոփոխութիւններով ընդունել է ծառայողների առաջարկը և համաձայնել տարեկան յատկացնել այդ նպատակի համար 193,968 ռուբլի։ Կոնդուկտորները և վատմանները, որոնք ստանում էին 59-ից մինչև 68 ռուբլի, այժմ ստանալու են 74-ից մինչև 83 ռ.։ Զեկուցումից երևում է, որ միւս ծառայողներին միևնոյն տոկոսն է աւելանում ինչ կոնդուկտորներին և վատմաններին։ Այդ նոր ծախսը ծածկելու համար միացած ժողովը առաջարկում է միմիայն 5 կոպէկանոց տոմսակները դարձնել 6 կ.։

Ռ. Ցովհաննէսեան, դէմ չլինելով ռոճիկների աւելացման, ցանկութիւն է յայտնում այդ հարցը յանձնել իրաւաբանական յանձնաժողովին, քանի որ տրամւայը իրականօրէն դեռ քաղաքին չէ պատկանում և Անոնիմ ընկերութեան և քաղաքի միջև դեռ վէճը շարունակւում է, լաւ կը լինէր նախօրօք պարզւէին այն բոլոր հարցերը, որոնք կապ ունեն մտադրւելիք փոփոխութիւնների հետ։ Մենք որոշ պայմանագրով կապւած ենք Անոնիմ ընկերութ. հետ և այդպիսի խոշոր փոփոխութիւնները, ինչպիսիք են ռոճիկների մի աւելացումն և 198,000-ի նոր ծախսը, աւելի քան զգուշութեամբ պէտք է անել։

Դուման այդ հարցը յանձնում է իրաւաբ. յանձնաժողովին, տալով մէկ շաբաթ ժամանակ և որոշում է այդ հարցի վերջնական լուծումը թողնել հետևեալ երկուշաբթւայ ժողովին։

Քաղ. վարչ. ծառայող. ռոճիկների աւելացման խնդիրը.

Այդ երեկոյ խօսւեց նոյնպէս քաղաքային ծառայողների ռոճիկների աւելացման մասին, որը կը պահանջի քաղաքից նոյնպէս նոր ծախս, տարեկան մօտ 216,000 ռուբլի։ Դումայի տրամադրութիւնից պարզ երևում էր, որ այդ հարցը դրական լուծում է ստանալու, բայց իրաւասուների պահանջած թւի բացակայութեան պատճառով այդ հարցի վերջնական լուծումը ևս մնաց հետևեալ նիստին։

Թ.

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Այսօր, երեկոյեան ժամը 8 ին կայանալու է Հայոց Դրամատիքական ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը, ուր պիտի լինին մի քանի հետաքրքրական զեկուցումներ, հաշիւների և նախահաշիւների հաստատում և ընտրութիւններ։

✦ Երեկ, Երևանի թեմական առաջնորդ Խորէն եպիսկոպոս Մուրադբէկեանը յայտնեց Գիւղատնտեսական ընկերութեան լիազօր պ. Գ. Ցարութիւնեանին, որ Մեծ-Ղարաքիլիսայում գիւղատնտեսական դպրոց հիմնելու համար ինքը միջոցներ է ձեռք առել և արդէն դիմել է բարձր իշխանութեանը՝ թոյլտւութեան համար։

✦ Փախստականների գործի գլխաւոր լիազօր գեներալ Թամամշևը չէ յարգել Քաղաքների Միութեան Կովկ. բաժանմունքի այն միջնորդութիւնը, որ Տրապիզոնի շրջանի լիազօրին աւտոմոբիլ գնելու համար յատկացւի 8,000 ռուբլի։

✦ Մոսկւայի ժողովրդական բանկը Թիֆլիսի սպառողական ընկերութիւնների հետ մօտիկ կապ հաստատելու համար՝ հիմնում է տեղական գործակալութիւն. պաշտօնավարութեան համար նշանակւած է կ. Գ. Կանդելակին, որ շուտով կը լինի Թիֆլիսում։

✦ Թանգութեան պատճառով «Փըրիդոն» կոնֆետի և շոկոլադի գործարանի տէր Ն. Ատոմեանը իր բանւորների ռոճիկներն աւելացրել է չորրորդ անգամ 25—30%։

✦ Թիֆլիս է եկել Պետական Դումայի անդամ Ցարիցինի քաղաքագլուխ Վ. Վ. Կլենովը։ Նրա տեղս գալը կապ ունի Կովկասեան լեռնաշղթայով ելեքտրական երկաթուղի անցկացնելու հետ։

✦ Յունիսի ամսւայ ընթացքում Թիֆլիսում ստացել են՝ 455 վագոն ալիւր, 8 վ. ցորեն, 28 վ. աճառ, 30 վ. շաքար, 22 վ. շաքարաւազ, 26 վ. աղ, 9 վ. գետնախնձոր, 1 վ. կաղամբ, 55 վ. գարի, 158 վ. փայտ, 105 վ. մազութ, 15 վ. նաւթ և ուրիշ ապրանքներ 61 վագոն։ Այս հաշւի մէջ չեն մտնում ռազմավիրական ճանապարհով և շրջականներից ըստացած ապրանքները։ Եթէ հաշւի այդ էլ՝ Թիֆլիսում ստացւած կենսամթերքները լիապէս կը բաւարարեն տեղական ազգաբնակութեանը, եթէ միայն չարաշահեն։

✦ Յուլիսի 4-ին Բաթումից եկաւ № 5 սանիտարական գնացքը լի վիրաւոր և հիւանդ զինւորներով, որոնց թւում 11 վիրաւոր և 8 հիւանդ սպայ։ Նոյն օրը Սարիղամիշից եկաւ № 2 սանիտարական գնացքը լի վիրաւոր և հիւանդ զինւորներով, որոնց թւում 1 վիրաւոր և 5 հիւանդ սպայ. ծանր հիւանդները թողնւած են զինւորական հիւանդանոցի տնօրէնութեանը, իսկ միւսներին փոխադրեցին Բաքու։

ԿՈՎԿԱՍ

Բաքւից հեռագրում են, որ Բալաջարի վրայով Տաշկենդ փոխադրեցին մեծ թւով աւստրիացի գերիներ, դաշտային աշխատանքներ կատարելու համար։

✦ Յուլիսի 3-ին Բաքւում Աշգային Բիւրօի նախաձեռնութեամբ տեղի է ունեցել հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Թաւրիզում նորերս վախճանւած ամերիկացի միսիոներ Ս. Ուիլսոնի յիշատակին բազմաթիւ յարգողների և ինտելիգենտ հասարակութեան ներկայութեամբ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԶԱՒԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ ՇՈՒՇՈՒՄ

Ղարաբաղի թեմը մի նշանաւոր փոփոխութիւն կրեց։

Զաւէն վարդապետ Մանուկ-Բաբայեանը հինգ տարի այս թեմը կառավարելուց յետոյ արձակւեց պաշտօնից և նրա տեղ նշանակւեց Պօղոսի փոխանորդ Վահան վարդապետ Տէր-Գրիգորեանը։

Հինգ տարին ինքնըստինքեան շատ մեծ ժամանակ է մի թեմ կառավարելու համար, սակայն և դատապարտութիւն կը լինի, եթէ մի համառօտ ակնարկ չձգենք նրա կատարած գործերի վրայ։

Զաւէն վարդապետն այնպիսի մի բախտաւոր ժամանակի ծնունդ էր Ղարաբաղում, որ իրաւամբ պիտի փայլէր իր պաշտօնավարութեամբ և այդ ժամանակի բախտաւոր զաւակը համարւէր։

Այդ ժամանակը արդէն նրա առաջ բացած ունէր երկու մեծ գործ. մէկը թեմական դպրոցի 75-ամեայ յոբելեանը և նրա ապահովման խնդիրը, իսկ միւսը Մարիամ-Ղուկասեան օր. դըպրոցի հիմնադրութիւնը։

Երկուսն էլ արդէն սաղմնաւորւած-հասունացած խնդիրներ իրենց պատրաստ պարարտ հողով։

Թեմական դպրոցը մի բարերար էր յղացել յանձին Բաղդասար Արղումանեանի, իսկ Մարիամ-Ղուկասեան դըպրոցը՝ յանձին եղբ. Ղուկասեանների։

Զաւէն վարդապետը Վենետիկ Կաթողիկոսի պատւիրակ Բարսէղ վարդապետի հետ ճանապարհորդելով Ռուսաստան և Կովկաս՝ թէ այդ երկու մեծ բարերարների լիւէից 200-հազարական ռուբլիների խոստումը ընդունող եղաւ և թէ այլ մանր նւէրների հանգանակողը։

Յոբելեանը կատարեց մեծ շուքով—Յայտնի է արդէն։

Իսկ յոբելեանի օրը հրապարակօրէն տւած հաշւից՝ թեմական դպրոցը կէս միլիոնով ապահովելու մասին՝ մէջ տեղ երևացին ապագայում Արղումանեանի 200 հազարի խոստումը, որի տոկոսն է ստանում այսօր, Միրզայէլ Արամեանցի Շուշւայ տունը, որ հազար ռուբլի եկամուտ է բերում, Ատան-Իւզբաշեանի նւիրած տպարանական մեքենան, որ փողը ու մանգի բաժին է արդէն և մի քանի մանր նւէրներ, որոնց ամեն մի գումարը—Արղումանեան, Արամեան, Ատան-Իւզբաշեան նըւէրներով հանդերձ՝ կարող է լինել 250 հազար ռուբլի, կամ հրապարակւած կէս միլիոնի կէսը, որ դարձել մի պատկառելի ֆոնդ է դպրոցի համար։

Կտակեց այնուհետև Ղուկասեանները դպրոցական շէնքը նրանց հայրենական՝ նոյնպէս դպրոցին նւիրած տան կից և դրւեց Կաթողիկոսի տրամադրութեան տակ նրանց նւիրած 200 հազար ռուբլին, դրա տոկոսը տարէց տարի դպրոցի վրայ ծախսելու պայմանով։

Եւ Զաւէն վարդապետի ամբողջ հինգ տարւայ «փայլուն» պաշտօնավարութեան շրջանը դրանով էլ վերջացաւ։

Այնուամենայնիւ անուրանալի է, որ նա մի բան արեց։

Մենք չենք ծանրանում, ի հարկէ, այդ երկու գործի այն թերութիւններն և դրամական՝ այսպէս անւանւած «մոլորութիւնների» վրայ, որոնք կարող էին որևէ ստւեր ձգել Զաւէն վարդապետի անւանը, այլ թողնելով այդ մանր բաները՝ կասենք, որ ապագայ պատմաբանը իրաւամբ պիտի գայ ու ասի, թէ այս երկու գործերը կատարւեցան Զաւէն վարդապետի կառավարութեան օրով։

Պարտական ենք ասելու մեր խօսքը, թէ նա իբրև թեմակալ ինչպէս կառավարեց իր թեմը։

Ճշմարտութեամբ խօսենք—նրա բացասական կողմը գերակշռում էր դրականին։

Եւ բացատրենք։

Ամենայն բանի մէջ լաւատես էր, երբեք չյուսահատւող, երբեմն նաև ոգևորւող։ Մեծ մեծ ծրագիրներ կը կազմէր, կուրախանար դեռ նրանց իրագործումը չտեսած և հաւատալով, որ եթէ ինքը երևնել ու ծրագրել է մի բան, մի երկրորդը կարծես պարտական է ինքնին հրապարակ գալ և իր ծրագիրը կատարել։ Այդպէս միամիտ-օպտիմիստ էր նա։ Կարծէք

digitised by A.R.A.R.@

նոյնպէս մի շարք վարչական հրահանգներ ու հրամաններ և Աւետարանի դպիրների ու փարիսեցիների «կապէն բեռինս ծանունս»-ի նման ինքը չէր կամենայ դրանց և ոչ մէկը մատամբ շարժել։ Մոյլ էր սասանիկ։ Եւ՝ այսօր անենք, վաղը վերջացնենք ասելով տարիներ կը ձգձգէր մի գործը։

Մոյլ էր մինչև այն աստիճան, որ մի անգամ իր թեմը չայցելեց և գիւղացու ցաւերին ու հոգևոր-ազգային կարիքներին ականջ չխօսեց. մի դըպրոցի դռնով, նոյն իսկ իրենից քսան քայլ հեռու թեմական դպրոցի դռնով, չմտաւ, թէ տեսնի ինչ է կատարւում այնտեղ։

Հաշիւների և հաշուառութեան մէջ շատ անմաքրասէր էր (թող դարաշատ քաղցրու լեզուով ասենք ջանջալ էր, այսինքն այնքան քաշքշող, որ մինչև կամ փողը մեռնի, կամ մարդը) և հենց այդ անմաքրասիրութիւնն էր, կարծում ենք, որ նրա արձակման գլխաւոր պատճառը եղաւ։

Գաղթականների գործում հանդէս եկաւ իբրև մի հարկադրական միջնորդութիւն.—հրամաններ ու յորդորներ արձակեց, որ ի հարկէ պիտի լինէին «ձայն բարբառոյ յանապատի» մեր ժողովրդի մէջ, և չուզեց անձամբ մէկի դռնովը մտնել և ձեռք մեկնել մի հինգ ռուբլի ստանալու։ Դրա համար էլ շատ ապարդիւն եղաւ նրա հաւաքած գումարը գաղթականների օգտին։

Ջահերից շրջապատել այնպիսի մարդկանցով, որոնք գործել քան յօրանջել կուզէին, որոնք աւելի իրենց կարծիքը տէրը կը լինէին, քան բայի կաէին։

Ջահերից մի թեմական տեսուչ պահել, չստեղծեց դպրոցների համար մի մխիթարական դրութիւն, չբացեց մի հրահանգ, մի սխտամ, չսովորցրեց գիւղացուն իր դպրոցը պահելու պարտականութիւն, համայնական տուրքի գաղափարը գրեթէ մեռցրեց—մի բան, որ էլի հնումը շատ-քիչ գոյութիւն ունէր և դպրոցները յանձնելով պաշտական մարդկանց ձեռքը՝ սիրեց միայն թղթի վրայ շատ անուններ ցոյց տալ, ու այդպիսով գիւղական դպրոցները հասցրեց խալիֆայական բալազաններին, իսկ թիւը՝ մինիմումի։ Եւ այժմ է բացատրւում, որ դա ունէր իր պատճառը—ամէն ինչ կենտրոնացնել իր ձեռքում և զրկել նւէրներ ընդունելով հաշիւներ վարել իր ուզածին պէս։ Այդպէս են ասում գոնէ «Արարատ» 1915 թ. նոյեմբեր—դեկտեմբերի, «Հորիզոն»-ի 1915 թ. 243 և 1916 թ. 88 համարները։

Հովանաւորեց «Ընծայարան» կոչւած տիրացուարանը և այնտեղից՝ փոխանակ թեմական դպրոցից՝ մի շարք քահանայացուներ ընծայեց թեմին, մինչև որ վեհ. Կաթողիկոսի նոր խիստ կանոններով այդ տիրացուարանը դատապարտւեց փակման։

Մի անգամ մի խնդրատուի չընդունեց իր մօտ և ցաւին վերահասու չեղաւ, այլ ամեն ինչ ձգեց իրեն գիժող «զեկուցարարներին» ձեռքով տէրտէրների, գործակալի, հոգաբարձուի, գրագրի, եթէ կուզէք՝ նոյն իսկ ծառայի վզին.—Գնացէք, ասաց, այս ինչին ասացէք, նա կը կատարէ՝ ինչ որ պէտք է…

Այս էր նրա պաշտօնավարութեան ամենագործնական եղանակը։ Եւ այս անորոշ, այս պաշտօնական ոչ մի կարգադրութիւն չցուցնող պաշտամանը ուղղակի ջուր էր մաղում մարդկանց գլխին—լինէին նրանք պաշտօնական գործով եկած, թէ անձնական, ու մարդիկ հեռանում էին նրա տանից կատարեալ հիասթափութեան մէջ։

Այլ էր իր բարեկամ մարդկանց բանը։ Վերջապէս…

Գնաց մարդը։ Ու Աստուած տայ՝ եթէ բան է, ուրիշ թեմ տալու լինեն՝ այս անգամ չնայի գործին։

Գնաց… բայց չգիտենք մաքուր ու զուտ հաշիւներով գնաց, թէ անմաքուր։—Այդ թող ասեն թեմական դպրոցի յոբելեանական յանձնաժողովը և հոգաբարձութիւնը, Մարիամ-Ղուկասեան դպրոցի շինարարական մարմինը, եկեղեցական ծխական դպրոցները և Ղարաբաղի կոնսիստորիան։

Կոմս

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԵՏԱՇԱՂ (Սիսիան).— Վերջերս վախճանւած Ցակոբ Սահակեանի որդիները, Շամիր և Դանիէլ, իրենց հօր յիշատակին նւիրաբերեցին գիւղի խանգարւած աղբիւրի վերանորոգութեան համար 100 ռուբլի, գաղթական որբերին 10 ռուբլի, Լօր գիւղի ծխական դպրոցին 10 ռուբլի։ Նոյն հանգուցեալի յիշատակին՝ պ. Բախշի Սահակեան նւիրեց աղբիւրի վերանորոգութեան 10 ռ. և գաղթական որբերին 5 ռ., իսկ պ. Աղալօ Գրիգորեան 10 ռ. գիւղացիների համար «Հորիզոն» բերելու։

Ա. Աչեան

Ն.-ԱԳՈՒԼԻՍ.—Գիւղական ջրամբարի կառուցման ձեռնարկող պ. Խաչատուր Թադէոսեանը վախճանւել է Բագւում։ Մինչև օրս ոչ մի տեղեկութիւն չկայ, թէ ինչ կարգադրութիւն է արել հանգուցեալը իր այդ փայփայած գործի շարունակութեան համար։ Հաւատացած ենք, որ հանգուցեալի որդին՝ պ. Յարութիւնը անպատճառ կը շարունակէ հօր այնքան փայփայած ձեռնարկը և այդօրինակ կերպով կը յաւերժացնէ հանգուցեալի յիշատակը։

— Այս տարի մեր գիւղի 300 փութաչափ բրինձը գնաց իբրև սերմացու Շրջակայ գիւղերի հետ համեմատած, Ն. Ագուլիսի բրինձը ընդունւած է իբրև լաւ սերմացու. այդ է պատճառը, որ մինչդեռ շրջակայ գիւղերում ու Օրդուբադում բրինձը վաճառւում էր 30—40 ռուբլիով, մեզ մօտ գները բարձրացան մինչև 48 ռուբլու։ Ընդհանրապէս բրնձի բերքը անյաջող է. անյաջող է և ցորենի բերքը։ Գիւղացիներից շատերը շատ դէպքերում նոյնիսկ հազիւ են վերցնում հողը գցած սերմը։

Դաշեցի

ԿՈԿԱՆԴ.— Օրերումս Կոկանդի ծերխատէր Ներսէս քահ. Աբրահամեանը կառավարութեան կարգադրութեամբ մեկնում է հիւսիսային ռազմաբեմ զինւորական քահանայի պաշտօնով։ Վեհափառ Հայրապետը, աչքի առաջ ունենալով նրա արդիւնաւէտ գործունէութիւնը, պարգևատրել է նրան քահանայական լանջախաչով։ Միականները որոշել են նւիրաբերել նրան լանջախաչ իրենց միջոցներով։

Մար.

ՍՈՒԼՏԱ (Ախալք. գաւ.)— Շնորհիւ վիճակիս գործակալ Երւանդ վարդապետի եռանդուն ջանքերի, արդէն դպրոցիս նորակառոյց շէնքի բոլոր հարկաւոր փայտը գնւած է Ախալքալաքում և վարպետները վարձւած են դպրոցի կտուրը ծածկելու։

— Քեռիի ֆոնդի համար գիւղումս հանգանակւեց 77 ռ. 79 կոպէկ։

Ք. Բ.

ԿՈՂԲ.— Այս տարի, չնայած որ աշխատող ձեռքերի կարիքից ցանքը պակաս էր, բայց ցանքերի առատ պտղաբերութիւնը բաւարարութիւն կը տար, եթէ բնութեան արհաւիրքը չաւերէր ցանքերի մի մասը և հասունացած արտերի հասկն էլ հնձող չլինելու պատճառով չչորանար և թափւելով մկների բաժին չդառնար։ Աշխատող ձեռքերը օրէցօր պակասում են, իսկ արհեստական թանգութիւնը օրէցօր աճում։ Դարու ալիւրը, որ փութը 80 կոպէկ էր, հիմա 3 ռուբլիով էլ ձեռք չի գալիս։ Գիւղում գրեթէ տղամարդ աշխատող ձեռք չկայ. զինւորութիւնից ազատ, աշխատող ձեռքերն էլ փողի համ առած, թողել են ամեն ինչ և ընկած էշերի ու ջորիների քամակից, թափառում են զօրքերի ետևից։

Սահակ Թևոսեան

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«Նազէի օրօրը» (Մի պատկեր «Արցունքի Հովիտից») և «Մտածիս տակը կանաչ է», խմբերգ քառաձայն խառն խմբի համար, երաժշտութիւն Դ. Ղազարեանի։

—

Պէտք է ուրախութեամբ արձանագրել, որ վերջերս Թիֆլիսում պարբերաբար լոյս են տեսնում երաժիշտ Դ. Ղազարեանի երաժշտական հեղինակութիւնները։ Ինչպէս երևում է, Դ. Ղազարեանը պարապած լինելով երաժշտական ժառանգէտութեամբ, վաղուց է՝ ինչ աշխատում է գեղարւեստական աշխարհում, սակայն նոր է յայտնւում որպէս հեղինակ մի շարք երաժշտական - խմբական և մեներգ աշխատութիւնների, որոնք այժմ են միայն հրատարակւում, օրինակ՝ «Զոյգ աչքեր» (դուէտ), «Մտածիս տակը կանաչ է» խմբերգները քառաձայն խառն խմբի համար և «Նազէի օրօրը»։ «Նազէի օրօրի» բառերը հեղինակը վերցրել է Աւ. Ահարոնեանի «Արցունքի Հովիտ»-ից։ Այդ այն պատկերն է, ուր Նազէն նստած խրճիթում երեխայի օրօրոցն է օրօրում և լաց լինելով երգում է՝ «Քնիր, իմ բալիկ, օրօր իչ արա, դու լաց մի լինիր, ես շատ եմ լացել» և այլն։ Պէտք է ասած, որ երգը ժողովրդի սրտի լարերն է շօշափում և զգացմունք առաջացնում այն դէպքում, երբ յուզող և մելամաղձոտ բառերին համապատասխան մոտիւ է ունենում։ Այստեղ մեր շնորհալի երաժիշտ պ. Ղազարեանը միանգամայն հասկացել է Ահարոնեանին և ըստ այնմ էլ՝ նրա տխուր վշտախօս բառերին մելամաղձոտ եղանակ է յառաջացրել։ «Նազէի օրօրը» գրւած է Ֆ. մինօրով։ Շատ հետաքրքրական է Ֆա դիէզը, որով բարձրացրել է վեցերորդ աստիճանը, որ կազմում է զուտ հայկական երաժշտութեան կոլորիտը և որը յատուկ է հայ ժողովրդական ոճին։ Դաշնամուրի մասը յիշեցնում է օրօրոցի օրօրումը, իսկ մեղեդիան սրտաճմլիկ է, լի վշտով և թախիծով։ «Նազէի օրօրի» եղանակը մատչելի է և շատ էլ գեղեցիկ։ Նախ քան տպւելը, մի քանի անգամ առիթ ենք ունեցել լսելու և միշտ էլ ուժեղ և գրաւիչ տպաւորութիւն է գործել։ Տպագրութիւնը մաքուր է և խնամքով։ Նոյնը կարելի է ասել և «Մտածիս տակը կանաչ է» խմբերգի մասին։

Գովելի է պ. Ղազարեանի եռանդն ու աշխատանքը, որ մեզ համեստութեամբ լռելեայն գործում է երաժշտական ասպարէզում, որտեղ աչալուրջ աշխատողների կարիք է զգացւում։

Բ. Բերինեան

ԹՈՒՐՔԱՑ ԿԵԱՆՔ

«ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՉՔՈՒՄ»

—

Այս վերնագրով «Աչըկ-Սէօզում» կարդում ենք հետևեալը.

Ցայտնի է, որ ռուս պատգամաւորական պատւիրակութիւնն Եւրոպայից դարձին խօսել է, որ անհրաժեշտ է ժամ առաջ լուծել հրէական, լեհական և հայկական հարցերը։

Մահմեդական հրապարակագիրներն այս առթիւ հարց են տալիս և մտածում են, թէ ինչու 30 միլիոնանոց (?) ռուսական մահմեդականների մասին չէ խօսել «Սէօզը», ի մէջ այլոց, հետևեալ դատողութիւններն է տալիս.

«Մեր պարլամենտի անդամները համաձայնութեան երկիրների պետական մարդկանց հետ խորհրդակցել են, թէ ինչպիսի բարենորոգումներ են հարկաւոր (Ռուսաստանում)։

Վերադարձին ռուս ազգին՝ նւէրների հետ միասին բերել են նաև «աւանդներ» ոչ-ռուս ազգութիւնների մասին։ Մէկին ասւած է եղել. «Ռուսաստանում պէտք է իրաւահաւասարութիւն տալ հրէաներին, այլապէս մենք ռուսներին փոխառութիւն չենք տալ»։ Մի ուրիշին ասել են. «Հայերին թող օգնեն Հայաստանի վերակազմութեան համար»։ Երրորդին ասել են. «Աշխատեցէք, որ Լեհաստանն ինքնիշխան լինի»։

Աւելացրել են, որ սրանք բոլորն էլ անհրաժեշտ են թշնամուն յաղթելու համար։ Սակայն ոչ մի խօսք չէ ասւած 30 միլիոն մահմեդականութեան մասին, որի ռուս բանակին տւած զօրքը գերազանցում է թիւրք բանակի թւից։ Ուժեղ խօսքեր են արտասանւել հրէաների մասին, որոնց բոլոր դաշնակիցներին տւած զօրքի քանակը չի հաւասարւիլ մեր մի գաւառի տւած մահմեդական զօրքին։

Ծիծաղել և յանձնարարել են, որ այնքան իրաւունքներ ստացւին ու տրւին հայերին, որոնց ռուս բանակին տւած զօրքը Օրենբուրգի Կարգալիից վերցւած մահմեդական զօրքի չափ էլ չկայ»…

Թերթը գտնում է, որ մահմեդական աշխարհի մասին Եւրոպայի ունեցած մասնաւոր տեսակէտն է այդ մասնաւոր պատճառը, որովհետև մենք մահմեդական ենք, մենք դեռ երեխայ ենք աշխարհիկ կեանքում։ Մենք դրախտի թռչուններ ենք…

Եւ ոտնակոխ են անում ամբողջ մահմեդական աշխարհի իրաւունքները։

Պէտք է, որ մահմեդականները ցոյց տան, որ իրենք դրախտի թռչուններ չեն, այլ աշխարհի մարդ։

(«Աչըկ-Սէօզ», № 226)

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

„Рус. Сл.“-ին Բուխարեստից հաղորդում են, որ այնտեղ տարածւած յամառ լուրերի համաձայն, դաշնակիցները մի յայտագիր են տւել Բրատիանուին, որով խնդրում են կարելոյն չափ կարճ ժամանակամիջոցում պարզել Ռումինիայի դիրքը Համաձայնութեան պետութիւնների վերաբերմամբ։ Ցայտագրի մէջ իբր թէ մատնանշւում է, որ Ռումինիայի յուլիսի 20-ից յետոյ պատերազմի ելնելը բոլորովին աւելորդ և նոյն իսկ վտանգաւոր կը համարւի Համաձայնութեան պետութիւնների համար։

— „Vos. Zeit.“-ը հաղորդում է, որ Բեռլինում բազմաթիւ թռուցիկներ են երևացել «Կորչի՛ պատերազմը» վերնագրի տակ։ Թռուցիկները ընդհանուր գործադուլի և ակտիւ գործողութիւնների կոչ են անում բանւորներին։ Ոստիկանութիւնը որոնում է տարածողներին։ Բազմաթիւ խուզարկութիւններ և ձերբակալութիւններ են կատարւած նոր սոցիալ-դեմոկրատական կազմակերպութեան անդամների մէջ։ Վերջինս կազմւած է իբրև հակակշիռ կենտրոնական կոմիտէի և պարլամենտական ս. դ. ֆրակցիայի։

— „Рус. Сл.“-ի ասելով, Գերմանիայի շրջանում թիւրքերի յառաջխաղացումը դադարած է այն պատճառով, որ նրանք հսկայական կորուստներ են կրել։ Մի քանի բատալիոններում մնացել են 250—300 մարդ։

— „Echo de Paris“-ն գրում է. «Վերդենի առջև մենք ունենք դեռ ևս չորս չափազանց ուժեղ պաշտպանողական գիծ։ Եթէ գերմանացիները առաջ գնան նոյն արագութեամբ, ինչպիսի արագութեամբ որ նրանք առաջ են շարժւում յունիսի 23-ից, այդ դէպքում նրանք Վերդենին կհասնեն երեք ամսից յետոյ միայն, եթէ, ի հարկէ, նրանց այդքան ժամանակ տան։ Անգլիացիների առաջխաղացումը թէև ինքն ըստ ինքեան բաւական դանդաղ է, բայց և այնպէս աւելի արագ է կատարւում»։

— „Ран. Ут.“-ին հեռագրում են Բուխարեստից. «Սոֆիայից աղբիւրից հաղորդում են, որ Բեռլինում կայացել է մի կարևոր գաղտնի խորհրդակցութիւն, որին ներկայ են եղել բոլոր մինիստրները։ Կանցլերը յայտարարել է հետևեալը.—Մեր դրութիւնը շատ լուրջ է։ Ես կարծում եմ, որ մենք կարող ենք դիմադրել միայն մինչև գարուն և այն էլ, եթէ մեր ներքին դրութիւնը չվատանայ։ Միակ ելքը մեզ համար այն է, որ մենք պէտք է աշխատենք Ֆրանսիան անջատել իր դաշնակիցներից»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 3 յուլիսի

Որովհետև շուտով լոյս կը տեսնի Ղ. Աղայեանի «Երկու Քոյրը» երրորդ տպագրութեամբ, հարկաւոր եմ համարում յայտնել ի գիտութիւն հասարակութեան հետևեալը.

1. Գիրքը տպւում է առաջին երկու տպագրութիւնների համեմատութեամբ.
2. Ծաւալը և գիրքը մեծացրած է, թուղթը լաւացրած.
3. Գինն է 1 ռուբլի։
4. Հրատարակութեան պահեստը գտնւում է ինձ մօտ. Бѣлинская. 18.
5. Գրքի գնի 30% յատկացւում է որբերին.
6. Վերջին գումարի կենտրոնացումը անհրաժեշտ չէ.

Ովքեր ուզում են գիրքը ստանալ՝ վաճառելու համար, տեղական՝ որբերին խնամող մարմիններից ու հաստատութիւններից պիտի թուղթ ներկայացնեն համապատասխան կնիքով ու ստորագրութեամբ։ Այդ թղթի մէջ պիտի որոշ գրւած լինի, թէ քանի օրինակ է (տառերով) պահանջւում պատւիրողը։

9. Վճարը կանխիկ է, զեղչը 10%, (комиссіонный), բացի 30%-ից, որպէսզի գումարը 8 կէտի մէջ յիշւած թըղթի հետ միաժամանակ պոստով ուղարկւում է ըստ պատկանելոյն, այնքան՝ ով որ տւել է թոյլատւութեան թուղթը, նա էլ ստանում է այդ զեղչը և բաշխում ըստ իր հայեցողութեան։

10. Թոյլատւութեան թղթից պիտի լինի 2 օրինակ՝ մէկը խակականը, որ մնում է ինձ մօտ հաշւեսուութեան համար, միւսը պատճէն, որն ուղարկւում է պատւիրողին իմ ստորագրութեամբ.

11. Գիրքը տպւում է 1200 օրինակ.

12. Գիրքը լոյս կը տեսնի յուլիսի 15-ին։

Այն հիմնարկութիւնները, որոնք կարող են տալ գնման թոյլատւութիւնը, հետևեալներն են՝

1. Տեղական Որբանոցների վարչութիւնները.
2. Բոլոր կանոնաւորւած ընկերութիւնները.
3. Կենտրոնական Կոմիտէն.
4. Բիւրօն և
5. Խմբագրութիւնները։

Փոխանակ հասցէն՝ Тифлисъ, Бѣлинская ул. № 18. Мушегу Лазаревичу Агаянцъ.

Մ. Աղայեան

—

Կաղզւան, 24 յունիսի

Տեղիս փախստականներին նպաստող վարչութիւնը պարտք է համարում հրապարակաւ խորին շնորհակալութիւն յայտնելու պ. Սահակ Բուզաղեանցին այն եզակի բարեսրտութեան համար, որ նա գաղթականութեան սկզբից իր՝ մի քանի աչքից բաղկացած շինութիւնը Վարչութեան տրամադրութեան տակ դրեց ձրիաբար, երբ անակնկալ կերպով տեղս էին թափւում դժբախտ փախստականները՝ անմիջապէս տեղաւորւում էին այնտեղ, և այդպէս շարունակւում է մինչև օրս։

Նախագահ՝ Տէր-Ներսէս
Քարտ.՝ Մ. Ղազարեան

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓՆՏՐՒՈՒՄ Է

Տիվրիկի Խարնաւուլ գիւղից ազատւած Միքայէլ Նազիկեանը, որ գտնւում է Կարսում։ Փնտրողն է Օտուղ գիւղացի Դաւիթ Կորվեցեան։ Тифлисъ, Столовая „Армавиръ“, Давиду Корвецянъ. 928 1—1

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ
ԲԱՌԱՐԱՆ
Ճոխացրած և վերամշակւած (18,000 բառ, 662 էջ)
ԳԻՆՆ է 1 ռ. 25 կ.։ Վերադիր վճար. 1 ռ. 73 կ.։
Նոյն հեղինակի՝
ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ
ԳԻՆՆ է 1 ռ., վերադ. վճար. 1 ռ. 33 կոպ.։
Դիմել՝ Тифлисъ, Ваке, собств. домъ А. И. Туманову. 486 30—12

ՏՐԻՊՊԵՐ

Ով ցանկանում է մի անգամ ընդ միշտ ազատել այս ծանր հիւանդութիւնից, ԶԳԼՏՓ Է ՄՈՌԱՆԱՅ, որ կայ միջոց,—և այդ գերմանական միջոցն է,— „ԳՈՆՈՁԱՆ“ կապսուլները, որով դուք կարող էք ապաքինւել մի քանի օրւայ ընթացքում ամենահին տրիպպերից անգամ։

Այդ միջոցը փորձել են Թիֆլիսի, Ռուսաստանի և արտասահմանի բոլոր բժիշկներն ու պրոֆեսորները, և ճանաչւած է որպէս առաջինը եղածների մէջ։

ՄԵՐ ԽՐԱՏԻՔԸ

Եթէ Ձեզ համար դժւար չէ, խնդրում ենք հարցրէք ինչ բժշկի որ ուզում էք «ԳՈՆՈՁԱՆ» կապսուլների մասին, և նրանք ձեզ անպայման կը յանձնարարեն այդ կապսուլները։ Այս միջոցը կիրառելի է թէ տղամարդկանց և թէ կանանց համար։ Ապաքինւելու համար սա փոքր մի ծախս է, որովհետև ամբողջ կուրսը ընդունելուց յետոյ վերջնականապէս դուք կը բժշկէք։ Զգուշացէք, թէ այս ռեկլամ է, այլ փաստ։ Խնդրում ենք չշփոթել այլ պատենտաւոր միջոցների հետ, որոնց բժիշկները երբէք չեն յանձնարարում հիւանդներին։

Ամբողջ կուրսն արժէ 22 ռ. կարելի է և կէս կուրսով—11 ռ.։ Օտարաքաղաքացիներին ուղարկւում է 3 ռ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։ Նամակներով և պատւէրներով դիմել բացառապէս՝ Р. Я. ШМИДТЪ, ТИФЛИСЪ, ТХИНВАЛЬСКАЯ, № 12, Ռ. Շմիդտ, Թիֆլիս, Թխինւալսկի փ. 12, Մեծեվոյ փողոցով, Գոլովինսկի պր. մօտիկ. անձամբ ամեն օր ժամը 2-ից մինչև 6-ը երեկ.։ Վաճառքը ամբողջ օր։ Դեղավաճառներին և դեղագործներին զեղչ։
1011 10—6

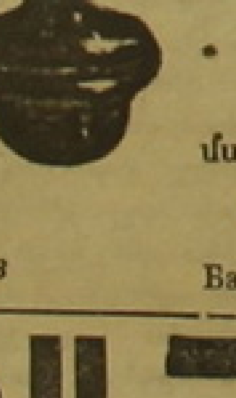

ԿԵՐՈՍԻՆՕ-ԿԱԼԻԼՆԻ ԼԱՄՊԱՆԵՐ
ԵՒ
Ֆոնարներ ամեն տեսակի
Ներքին և արտաքին լուսաւորութեան համար
Կերոսինօ-Կալիլնի սէտկաներ եւ մասեր բոլոր գոյութիւն ունեցող լամպաների, ու ֆոնարների համար մատչելի գներով առաջարկում է
Ս. Մ. ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵԱՆՑԸ
963 Баку. Молоканская, 12. Հեռախ. 3-53. 19

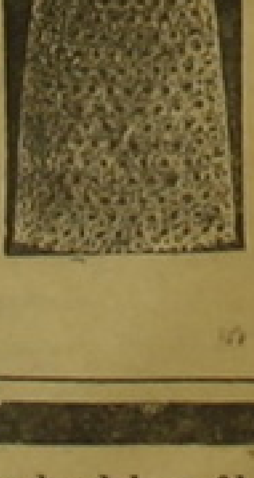

ՍԻՖԻԼԻՍ
(LUES)
իր բոլոր աստիճաններում յաջող կերպով բժշկւում է Ֆրանսիական կատարելագործւած
ԴՐ. ԴԷ-ՎԵԶԱՅԻ ՊՐԵՊԱՐԱՏԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՄԲ

Սովորական հակասիֆիլիսային միջոցների թոյլ ներգործութիւնը այն հետևանքն է ունենում, որ հիւանդները արդէն թողնում են բժշկւելը, իրենց ենթարկելով ուշադրութեան չառած սաստիկ հետևանքների։ Սիֆիլիսային բացիլները, ամրապնդւելով հիւանդի մարմնի մէջ, նրա բոլոր գործարանները թունաւորում են վտանգաւոր թոյներով և առաջացնում են ողնուղեղի չորացում, պրոգրեսիւ կաթւած և ամբողջ օրգանիզմի կատարեալ քայքայում։ Սիֆիլիսի արմատական և ուշադիր բուժումը միայն ազատում է հիւանդին սպառնալի նշաններից։

Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ճանաչւած է մասնագէտ բժիշկների կողմից, ընտանեկան կեանքում որպէս մի անփոխարինելի միջոց սիֆիլիսից բժշկւելու համար։

Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ոչնչացնում է սիֆիլիսային միկրոբները և բոլոր վարակւած գործարանները մաքրում է նրանց առաջացրած թոյներից։

Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ոչնչացնում է ցանը, թարախակալած տեղերը, խոցերը, որոնք առաջանում են սիֆիլիսի պատճառով, կտրում է գլխացաւերը, մէջքի և ոտների ցաւերը, հեռացնում է անքնութիւնը և յիշողութեան, տեսողութեան ու լսողութեան թուլութիւնը։

Սիֆիլիսը երրորդ աստիճանում բժշկելիս Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը ցոյց է տալիս անգնահատելի ծառայութիւններ և ողնուղեղի չորացման ու պրոգրեսիւ կաթւածի առաջն է առնում։

Կեղծումների առաջն առնելու համար Դր. Դէ-Վեզայի պրեպարատը վաճառւում է բացառապէս Թիֆլիսում «Գործնական Բժշկականութեան Լաբորատորիայի» Թիֆլիսի բաժանմունքում, տ/ր. Ա. Ս. Աւուգերբովի «Սոլոտատ» դեղավաճառանոց, Սոլոլակսկի փող., տուն Թիֆլիսի Փոխադարձ Վարկի Ընկերութեան, հեռախօս 17—62 (Тифлисъ, торговый домъ „Солотатъ“, Сололакская ул.).

Մի տուփի գինն է 6 ռուբլի։

954 Ժողովրդական հանրամատչելի գրքոյկը ուղարկւում է ձրի։ 0—14

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկ.
Дозв. воен. ценз.
Типографія „МАМУЛЪ“, Лорисъ-Меликовская ул. № 22.

digitised by A.R.A.R.@